

5. Allmänna intressen och riktlinjer

Kapitlet beskriver kommunens förutsättningar och värden vad gäller natur, kultur, friluftsliv, areella näringar och andra naturtillgångar. Även miljörisker och klimatanpassning beskrivs här. Riksintressen beskrivs här och kommunens tillgodoseenden av dessa. Kommunens ställningstaganden i förhållande till de förutsättningar som råder är redovisade i orangea rutor.

Dessa förutsättningar har legat till grund för framtagandet av kommunens planer som presenteras i kapitel 3. Kapitel 5 utgör även förutsättning för miljökonsekvensbeskrivningen som presenteras i kapitel 6.

5.1 Areella näringar och övrig mark- och vattenanvändning

Till areella näringar räknas jordbruk, skogsbruk, fiskerinäring, jakt och rennäring. Areella näringar utgör en viktig näringsgren för kommunen. Mer än 8 procent av yrkesverksamma i kommunen är sysselsatta inom jord-, skogsbruk och fiske, vilket kan jämföras med drygt 2 procent i riket i stort (Ötsam, 2013).

Det traditionella skogs-, jordbruket och fisket som bedrivits i kommunen har medverkat till att skapa de unika värden som finns för natur, kultur och friluftsliv. Idag har de areella näringarna minskat i omfattning, i synnerhet i skärgården, vilket utgör ett hot mot dessa bevarandevärden. För att bevara de höga värdena är det därför viktigt att de areella näringarna ges förutsättningar att fortsätta bedrivas.

Kommunen ska därför stödja initiativ till bisysslor och sträva efter att bibehålla service och infrastruktur som kan öka möjligheterna att bedriva areella näringar lönsamt, både i skärgården och på fastlandet. Kommunen ska även sträva efter att arbeta för ett levande jordbruk och skogsbruk som ger lokal produktion och lokal vidareförädling av livsmedelsråvaror och energi. Ett aktivt jordbruk och djurhållning bidrar till ett öppet landskap med dess kulturella och biologiska värden. Detta främjar även skärgårdsutvecklingen och tillgodoser riksintressen för kultur-, natur- och friluftsliv.

Skogsbruk

Valdemarsvik är en skogsdominerad kommun, cirka 75 procent av landarealen består av skogsmark och barr- och blandskogar dominerar stort (se figur 5:2). Enligt miljöbalken ska skogsmark som har betydelse för skogsnäringen så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Samråd ska ske med Skogsstyrelsen vid åtgärder som berör skogliga naturvärden.

Jordbruk

Landskapet i Valdemarsvik är småbrutet och jordbruksmarken utgörs av mindre områden insprängda mellan skogsstråken. Endast ca 14 procent av kommunens landareal består av åkermark och 9 procent av annan öppen mark (Lantmäteriet, 2014). Kring Ringarum och längs Strolångens dalgång finns kommunens enda område med mer sammanhängande åkerlandskap.

I skärgården förekommer djurhållning sommartid, huvudsakligen i naturvårdssyfte.

Regeringen beslutade i juni 2014 om ett nytt landsbygdsprogram som ska gälla 2014-2020. Programmet godkändes hos EU-kommisionen i maj 2015. Programmet består av stöd och ersättningar för att utveckla landsbygden samt gynna miljöarbete och hållbar utveckling. Syftet med landsbygdsprogrammet är att ge lönsamma och livskraftiga företag, aktiva bönder som ger oss öppna marker med betande djur och modern landsbygd.

Djurhållning

I jordbruksverkets databas över produktionsplatser för djur (undantaget hästar) finns 133 produktionsplatser registrerade i kommunen. Merparten av dessa har nötkreatur (62 stycken) och/eller får (52 stycken), men det förekommer även gris, fågel och getter. Hästverksamhet finns i form av uppfödning, travstall och två ridhus. Dessutom finns ett större antal mindre, privata stall.

Figur 5:1. Betande kor utgör en förutsättning för öppna landskap med höga naturvärden.

på omgivningen från djurhållning är mer eller mindre accepterad på landsbygden, men konflikter kan uppstå i samband med tätortsutbyggnad i jordbruksområden.

I fråga om hästar tillkommer en befarad hälsorisk; risken för spridning av allergen. Hästallergi kan ge mycket svåra symtom hos personer som är överkänsliga. Ca 7-10 procent av Sveriges befolkning bedöms vara allergiska mot häst (Boverket, 2011).

Hästar har gått från att främst finnas på landet till att hållas inom eller i närheten av städer och samhällen. För att underlätta planering för hästhållning i närheten av bebyggelse har Boverket tagit fram rapporten *Vägledning för*

planering för och invid djurhållning (Boverket, 2011).

Forskning visar att allergenerna avtar snabbt med avståndet från en hästgård, vid mätning utomhus är halterna ofta under detektionsgränsen 50-100 meter från en hästgård och inomhus 10 meter bort. Spridningen beror också på vindriktning och topografi; allergener sprids längre i öppna landskap. Människor som rör sig till och från ridanläggningar kan många gånger orsaka större spridning av allergener. En åtgärd för att motverka detta kan vara installation av

omklädningsrum och dusch i anslutning till större hästgårdar (Boverket, 2011).

I Boverkets skrift anges inga skyddsavstånd till bebyggelse, i stället anges att varje fall ska prövas utifrån sina förutsättningar. På landsbygden kan till exempel störningar accepteras i högre grad än i tätort. Naturliga barriärer i landskapet kan göra att mindre avstånd kan hållas. Likaså kan åtgärder vidtas som minskar störningar och spridning av allergener.

Kommunens ställningstaganden (areella näringar, djurhållning):

- Initiativ till bisysslor som kan öka möjligheterna att bedriva lönsamma areella näringar i skärgården och på landsbygden ska stödjas.
- Areella näringar och övrig mark- och vattenanvändning ska prioriteras framför bebyggelseutveckling i områden där konkurrerande intressen finns.
- Värdefull odlingsmark bör inte tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar, annat än för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och i anslutning till bebyggelse.
- Skogsbruket ska bedrivas med hänsyn till friluftslivet och naturvärden enligt kommunens naturvårdsplan.
- Vid nyetablering eller utbyggnad av hästgårdar i närheten av bebyggelse, skolor, barnomsorg, vårdcentrum och äldreboende ska tillräckliga avstånd hållas för att säkerställa att människors hälsa inte påverkas.
- Vid nyetablering eller utbyggnad av annan djurhållning ska tillräckliga avstånd hållas för att undvika större olägenheter för boende och vid byggnader för kommunal service.

Fiske

Yrkesfisket i havet utgör en vikande näring i Valdemarsvik idag, med ett ytterst fåtal yrkesverksamma fiskare. Huvuddelen bedrivs som småskaligt kustnära fiske. Det storskaliga fisket bedrivs av företag som är baserade på andra orter. I skärgården finns bl a gädda, abborre, strömming, torsk, gös men även lax, laxöring och sik.

Valdemarsviks kommun ser ett värde i att yrkesfisket fortgår, men att det med rådande grundförutsättningar är svårt att se ett scenario där fisket ska kunna utvecklas.

För yrkesfisket finns inom EU-programmet EHFF stöd att söka till åtgärder i havsområdet.

Riksintressen

Mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfisket eller för vattenbruk ska så långt

möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande, enligt 3 kap 5 § miljöbalken. Det finns två områden av riksintresse för yrkesfiske inom kommunen; Ost Röskärsgrunden Klobbgrunden som är ett fångstområde för strömming och skarpsill och Kvädö Västerviks och Misterhults skärgårdar som är ett fångstområde för ål och sötvattensarter (se karta i Bilaga 9). Riksintressena står inte i strid mot något områdesskydd eller annan näringsverksamhet. Deras värde för fisket är dock beroende av en god vattenkvalitet i Östersjön.

För att stärka riksintresset ska kommunen sträva mot en långsiktigt hållbar fiskreproduktion för en tryggad fiskpopulation, friska havsmiljöer, en levande fiskerinäring, långsiktigt och hållbart vattenbruk och en hållbar fisketurism. Den fysiska planeringen ska bidra till minskning av övergödning och utsläpp av kemikalier i

natur- och vattenmiljöer. Dessutom ska hänsyn tas till områden som är känsliga för reproduktion av fisk vid fysisk planering.

Riksintresse för obruten kust

Valdemarsviks kust- och skärgårdsområde är klassat som riksintresse för obruten kust enligt 4 kap miljöbalken. Området är riksintressant på grund av sina samlade natur- och kulturvärden. Även turismens och friluftslivets intressen, främst det rörliga friluftslivet, ska beaktas vid bedömningen av tillåtlighet av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Inom dessa områden får exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön komma till stånd endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Det gäller miljöstörande anläggningar såsom järn- och stålverk, tung petrokemisk produktion, massfabriker, cementfabriker, större förbränningsanläggningar samt större vindkraftparker.

Valdemarsviks kommun har ett stort ansvar för den gemensamma kustvattenmiljön som ger möjligheter till ett attraktivt boende, goda rekreationsmöjligheter och utveckling av turistnäringen. Att arbeta för utveckling av kustvattenmiljön är mycket viktig för kommunens framtida utveckling som också kan locka till nyetablering i området. Bestämmelserna för riksintresset utgör inget hinder för tätortsutveckling eller lokalt näringsliv men måste anpassas till de höga natur- och kulturvärdena för att inte riskera att påtagligt skada intresset.

Havsplanering

Havsplanering är ett viktigt verktyg för havens långsiktiga förvaltning och utveckling. Den behövs för att länka samman all planering och förvaltning som rör våra havsområden. Planeringen innebär att nyttjande, utveckling och bevarande vägs mot varandra. Enligt 4 kap 10 § miljöbalken ska det finnas en havsplan för Östersjön som ger vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av området. Syftet med havsplanerna ska vara att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Vid behov kan regeringen meddela föreskrifter om förbud eller begränsningar för verksamheter och åtgärder inom ett havsplanerat område om det behövs för att uppnå syftet med planen. Havsplanerna ska beslutas av regeringen.

På regional nivå är havsplaneringen påbörjad inom Havsplan- Östersjön, där kustkommuner och regionala organ deltar i Havs- och vattenmyndighetens arbete. Havsplanen omfattar havet, 1-12 natuiska mil öster om baslinjen, se karta på sid 10. Inom kommunens gräns innebär havsplaneringen att riksintressen för försvar, yrkesfiske och sjöfart har en reglerad samexistens, och att dessa intressen anpassas eller begränsas för minimerad påverkan på naturvärden. I Valdemarsviks kommun har ännu inga frågor aktualiserats som lett till att kommunen tagit en mer aktiv roll i arbetet.

Från kommunalt håll ser man att havsplaneringen kan komma att bli nödvändig om näringsverksamheter i skärgården får sådan

Figur 5:3. Fiske med ålbottengarn på Torrö.

omfattning att de kan komma i konflikt med nuvarande vattenanvändning och naturvärden. Vidare anser kommunen att havsplaneringen inte får komma i konflikt med riksintresset Obruten kust.

Sjöfart

Förutom de sjötrafikstråk och den farled som är klassad som riksintresse för sjöfart, finns en del allmänna farleder i skärgården. Vid kommunens planering ska hänsyn tas till dessa och samråd ska ske med Sjöfartsverket:

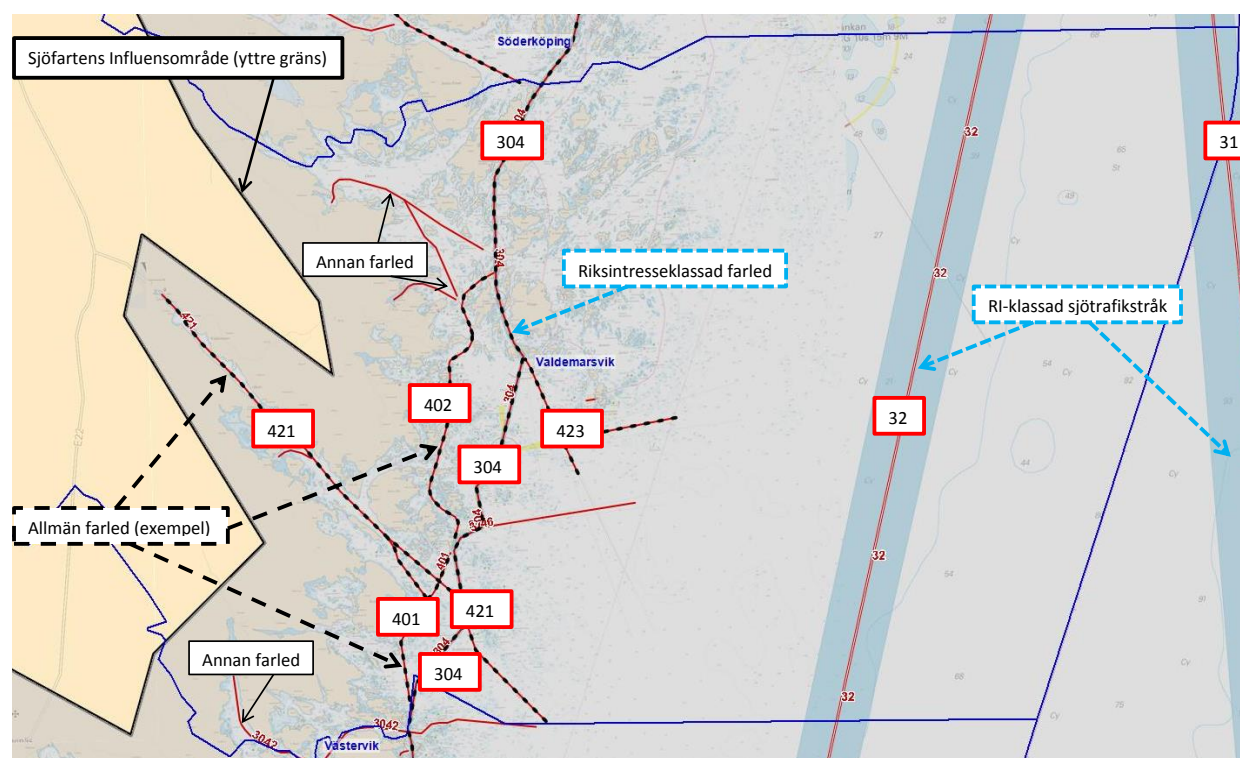
- Utbyggnad eller utökning av små- och fritidsbåtshamnar, marinor och varv.
- Anläggningar för olika typer av båttrafik samt planer på etablering av dessa.
- Vatten- och strandnära anläggningar, samt bostads- och övrig bebyggelse.
- Inrättande av natur- eller vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter etc.
- Inrättande av strandnära naturreservat eller i vattenområde.
- Planer som innebär ändring av befintlig strandlinje.

- Vattenförlagda VA- eller andra ledningar inklusive åtgärder för befintliga ledningar.
- Vindkraft i vattenmiljö.
- Etablering av fiske- eller musselodlingar samt andra vattenbruksverksamheter.

Riksintressen

Riksintresset Kustled Sjöfyran, som är av riksintresse för kommunikation enligt 3 kap 8 § miljöbalken, representeras av en inre farled. Farleden nyttjas av mindre båtar och är en förutsättning för aktiv turism och friluftsliv i skärgården. Mark- och vattenområden som är av riksintresse enligt MB 3:8 ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet.

Kommunen ser inga motsättningar mellan en utveckling av skärgården och att riksintresset för kommunikation tillgodoses, utan anser snarare att intressena stärker varandra. Kommunen ska dock vara observant på åtgärder som kan komma att påverka riksintresset och kan med fördel tillämpa sjöfartsverkets lista i föregående stycke, där hänsyn kan behöva tas.

Figur 5:5. Farleder i skärgården (källa Sjöfartsverket).

Vattenbruk

Vattenbruk innebär odling av vattenlevande djur och växter, vilket omfattar odling av fiskar, musslor, kräftdjur och alger. Syftet kan vara konsumtion, utsättning eller vidareuppfödning för industriprodukter, gödsel eller bränsle. Enligt 3 kap 5 § miljöbalken ska mark- och vattenområden som har betydelse för vattenbruk så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande.

I Jordbruksverkets strategi för vattenbruk förutspås att vattenbruket i Sverige har en stor potential att växa genom att efterfrågan på bra mat och sättfisk kommer att öka. Dessutom kan musslor och alger odlas både för livsmedelsproduktion, för att minska övergödningen och som källa för förnybar energi (Jordbruksverket, 2012). RAS-odling, som innebär landbaserad fiskodling och där vattnet cirkulerar och renas kontinuerligt är en alternativ teknologi med bra produktionseffektivitet.

Odling av musslor i Östersjön utgör ett effektivt sätt att rena havsvatten och på så sätt minska övergödningen i Östersjön (Lindahl & Lovén, 2008). Musslorna blir inte så stora på ostkusten, men kan nyttjas för biogas-, gödsel- och foderproduktion.

Valdemarsviks kommun har medverkat i ett forskningsprojekt med syfte att utreda och utveckla förädlingsprocessen för odlade musslor, Baltic EcoMussel (Baltic Ecomussel, 2013).

Idag finns inga anläggningar för vattenbruk inom Valdemarsviks kommun. Kommunen ställer sig dock mycket positiv till vattenbruk,

både i havet och på land, under förutsättning att lokaliseringarna inte kommer i konflikt med riksintressen eller andra intressen för sjöfart.

Värdefulla ämnen och mineral

Enligt 3 kap 7 § miljöbalken ska mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dessa.

Valdemarsvik saknar större, kända mineralfyndigheter. Ett fåtal områden har undersökts för värdefulla mineraler så som molybden, koppar och guld, men varken gruvverksamhet eller torvbrytning förekommer i Valdemarsvik idag (Bergsstaten, 2014).

Berg och grus

Bergtäkter kan ge upphov till miljöpåverkan i form av buller, vibrationer och damm. En lokaliseringsutredning och miljökonsekvensbeskrivning krävs vid tillståndsprövning enligt miljöbalken.

Kommunen har idag fem grus- och bergtäkter som sammantaget har tillstånd att bryta 10,3 miljoner ton, se figur 5:2. Inom Valdemarsviks kommun bör täkter inte förekomma inom områden av riksintresse för naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård eller andra motstridiga intressen som exempelvis vattenförsörjning, om etableringarna kan komma i konflikt med dessa intressen.

Figur 5:6. Musslor från musselodling

Försvaret

Riksintresse

Valdemarsviks kommun berörs av riksintresset för totalförsvaret, för ett sjöövningsområde i den nordöstra delen av kommunen och av ett influensområde föranlett av Malmens flottflygplats i kommunens västra del.

Kommunen avser följa de anvisningar som Försvarmakten har för tillståndsgivning. De olika kraven återfinns längre fram i texten, och syftet med dem är att inte skada riksintresset för totalförsvaret. Dessutom får inte komplementbyggnader på max 25 kvadratmeter, så kallade Attefallshus, byggas inom eller i anslutning till flygplatser och övnings- eller skjutfält som är av riksintresse för totalförsvaret.

Riksintresset för totalförsvarets militära del (3 kap 9 § andra stycket miljöbalken) kan i vissa fall redovisas öppet i översiktsplanen, i andra fall inte. Dels finns områden i form av övnings- och skjutfält och flygflottiljer som redovisas öppet, dels områden som av sekretessskäl inte kan redovisas öppet. Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av riksintresset.

I Valdemarsviks kommun finns sjöövningsområdet Urban, riksintresse för totalförsvarets militära del. Vattenområden inom denna gräns utgör område av riksintresse och inom dessa ska alla typer av tillstånd som undersökningstillstånd, kablar och tillstånd för kartering remitteras till Försvarmakten. Även alla vindkraftsärenden, bygglov och detaljplaner

inom sjöövningsområden ska remitteras till Försvarmakten.

Kommunen omfattas även av ett ö-område i den nordöstra delen av kommunen. Inom dessa ska alla plan- och lovärenden remitteras till Försvarmakten.

Hela landets yta är samrådsområde för objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt måste skickas på remiss till Försvarmakten. För de delar av kommunen som omfattas av influensområde för luftrum finns en maximal tillåten totalhöjd (meter över havet) för objekt baserat på MSA (Minimum Sector Altitude) för den aktuella flygplatsen. Denna höjd får ej överstigas, annars finns risk att påtaglig skada på riksintresset uppstår. Det område som berörs av influensområde av luftrum påverkas främst av höga objekt och kommunen bör vara medveten om att höga objekt kan medföra risk för påtaglig skada för riksintresset för totalförsvarts militära del vad avser Malmens flottflygplats.

5.2 Vindkraft

Både EU och Sverige har formulerat mål som anger en kraftigt ökad utbyggnad av förnybar energi och för att dessa mål ska kunna nås spelar vindkraften en betydelsefull roll. Riksdagen har satt upp en planeringsram som anger att det år 2020 ska vara möjligt att bygga vindkraft för en elproduktion på 30 TWh/år, varav 20 TWh är avsedda att produceras av landbaserade vindkraftverk.

Riksintresse

Som stöd i planeringen för lokalisering av stora vindkraftsanläggningar har Energimyndigheten utsett områden av riksintresse för vindbruk, vilka baseras på ett antal kriterier om tillräcklig vindkapacitet i kombination med frånvaro av skyddade områden och tillräckligt avstånd till bebyggelse. I stora delar av Valdemarsviks kommun beräknas det blåsa för lite för att storskalig vindkraftsutbyggnad ska vara lönsam. Många av de områden som har tillräcklig vindkapacitet ligger dessutom antingen för nära bebyggelse eller är skyddad, till exempel som naturreservat. I Valdemarsviks kommun uppfyller därför bara ett område Energimyndighetens kriterier för att utgöra riksintresse för vindbruk; Björksätter. Detta och ytterligare ett område; Skönero, sydväst om Valdemarsvik, har utretts av vindkraftsprojektörer för anläggande av större vindkraftsanläggningar, men ännu har ingen etablering skett.

I figur 5:8 redovisas modellerad vindhastighet (årsmedelvind på 100 meters höjd). Områden med tillräcklig vindkapacitet för större vindkraftsanläggningar utgörs på kartan av orangea fält på land och röda fält i havet. Dessutom redovisas de restriktionsområden som Energimyndigheten använt vid framtagande av områden av riksintresse för vindbruk, samt områden inom 800 meter från hus och kyrkor.

Kartan visar att endast Björksätter uppfyller kriterierna för att utgöra område av riksintresse för vindkraft (markerat som riksintresse på kartan i figur 5:8). Mindre områden kan dock vara aktuella för mindre anläggningar.

Hur kommunen avser att tillgodose riksintresset

I vindkraftspolicyn för Östergötland (Länsstyrelsen, 2011) anges att områden som kan vara lämpliga respektive anses olämpliga för vindkraft bör pekas ut i de kommunala översiktsplanerna.

Valdemarsviks kommun är positiv till vindkraftsetablering i kommunen, men då låga vindvärden gör att inget område anses lämpligt för stora eller medelstora anläggningar i dagsläget, utöver området av riksintresse, pekas inga specifika områden ut i översiktsplanen. Kommunen ställer sig dock positiv till vindkraft i riksintresseområdet Björksätter.

Vindkraftens teknikutveckling går mot allt större kommersiella kraftverk där vissa turbiner är anpassade för att kunna producera el i områden med låga vindar. I framtiden kan därför fler områden komma att bli intressanta för vindkraftsetableringar i kommunen.

Kommunen har däremot tagit fram ställningstaganden för vindkraft. Dessa skiljer sig åt beroende på vilken storlekskategori de

Figur 5:7. Vindkraftverk.

gäller. Det beror på att för stora och medelstora anläggningar säkerställs att hänsyn tas till omgivande natur och människor genom ansökan eller anmälan enligt miljöbalken. Dessa parametrar behöver därför inte regleras i översiktsplanen. Det beror också på att gårdsverk och miniverk placeras till skillnad från större anläggningar nära bostaden, vilket kräver andra hänsynstaganden.

Tillståndprocessen

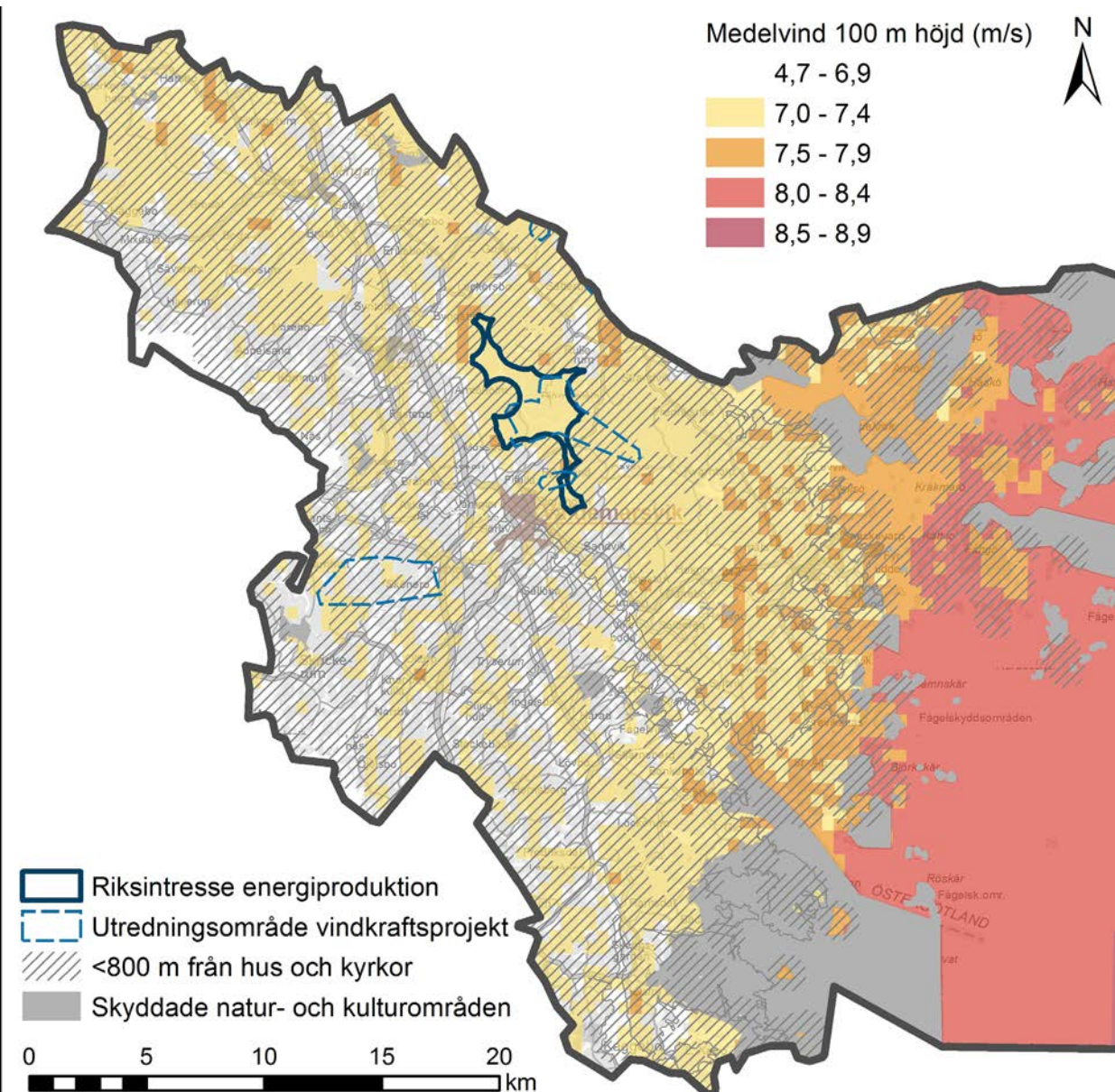
Vindkraftsanläggningar delas i lagstiftningen in i tre storlekskategorier:

- Stora anläggningar (gruppstation >150 m

totalhöjd eller minst 7 verk >120 m)

- Medelstora anläggningar (> 50 m totalhöjd eller gruppstation)
- Gårdsverk (20-50 m totalhöjd, minst 3 m rotordiameter)
- Miniverk (< 20 m totalhöjd, max 3 m rotordiameter)

För att uppföra **stora anläggningar** krävs tillstånd från länsstyrelsen enligt miljöbalken. Vid en sådan tillståndsprövning säkerställs att den planerade anläggningen inte kommer att medföra för stor påverkan på människa eller

Figur 5:8. För större vindkraftsanläggningar krävs minst omkring 7 m/s (gula och orangea fält) på fastlandet och 8 m/s i havet (röda fält). Bebyggelse och andra motstående intressen gör att endast Björksätter uppfyller kriterierna för att utgöra område av riksstämme för vindkraft. Mindre områden kan vara aktuella för mindre anläggningar. På www.vindlov kan du läsa mer om vindkraftens möjligheter, förutsättningar och påverkan.

miljö, enligt gällande lagstiftning. Därutöver krävs kommunens tillstyrkan för att erhålla miljötillstånd för en vindkraftsanläggning enligt 16 kapitlet 4 § miljöbalken. Avsikten är att bibehålla kommunens inflytande över vilka ändamål mark- och vattenområden är mest lämpade för men samtidigt ta bort den tidigare dubbelprövningen enligt MB och PBL. Undantaget gäller att regeringen kan tillåta vindkraftsanläggningar, som från nationell synpunkt är synnerligen angelägna att komma till stånd. Skäl för att inte tillstyrka en ansökan kan exempelvis vara att den inte stämmer överens med kommunens översiktsplan eller att området behöver regleras i en detaljplan.

För **medelstora anläggningar** krävs anmälan enligt miljöbalken samt bygglov enligt plan- och bygglagen. Båda dessa prövas av kommunen.

För att uppföra **gårdsverk** krävs bygglov, medan **miniverk** inte kräver tillstånd.

Gårdsverk och miniverk kan utgöra en bra energikälla både i skärgården och på landsbygden. De placeras nära bostaden och kopplas in på den egna elmätaren. Den producerade

energin används i första hand direkt på gården.

För mindre anläggningar eller enstaka verk blir påverkan på omgivningen mindre, vilket gör att mindre avstånd behöver hållas till bostäder utan att begränsningsvärden för buller eller skuggning överskrids. Små verk är dock endast aktuella på öppna marker då vindkraftverk i skogen behöver nå över den vindturbulens som skogen skapar, för att vara effektiva.

För att upprätthålla en god flygsäkerhet vid besiktningar av elledningar bör Transportstyrelsens rekommendationer följas. Det innebär att master och vindkraftverk ska placeras minst 100 meter från kraftledningar vid en totalhöjd under 50 meter, och minst 200 meter från kraftledning vid en totalhöjd över 50 meter, samt för master och vindkraftverk med stag. Avståndet för vindkraftverk beräknas med utgångspunkt från kraftverksrotorns perefieri. Samråd ska ske med MSB:s RAKEL-funktion när det gäller vindkraftverk och andra konstruktioner som är högre än 25 meter. Höga objekt ska även samrådaskas med Försvarsmakten. Samråd ska ske med E.ON inom 250 meter från ledning.

Kommunens ställningstaganden för stora och medelstora anläggningar:

- Kommunen är positiv till vindkraftsutbyggnad inom kommunen.
- Verken i stora och medelstora anläggningar ska om möjligt samlas i större och väl sammanhållna grupper snarare än att spridas ut som många enstaka verk.
- Minimering av påverkan på områden utpekade i kommunens natur- eller kulturvårdsprogram ska eftersträvas.
- Vid lokalisering av verk med tillhörande nya vägar och kraftledningar ska god hushållning med produktiv skogs- och jordbruksmark eftersträvas.
- Särskild hänsyn bör visas vid lokalisering på sådana platser där förutsättningarna är extra goda att bibehålla och utveckla lantbruksföretagens inkomstkällor inom diversifierade verksamheter t.ex. rekreation, upplevelseturism och ekoturism.

Kommunens ställningstaganden för gårdsverk och miniverk:

- Kommunen är positiv till uppförande av småskalig vindkraft på fastlandet såväl som i skärgården.
- Vid lokalisering ska särskild hänsyn tas till områden av stor betydelse för fåglar och fladdermöss.
- Minimering av påverkan på områden utpekade i kommunens natur- eller kulturvårdsprogram ska eftersträvas.
- Verk ska placeras i anslutning till befintlig gårdsbebyggelse, men ej i anslutning till tätortsbebyggelse eller detaljplanelagd bebyggelse.
- Skyddsavståndet till egen bostad, tomtgräns, vägar och ledningar ska vara minst verkets totalhöjd.
- Verkets höjd ska prövas i förhållande till omgivningen.

5.3 Vattenmiljö

EU:s ramdirektiv för vatten anger att alla vatten ska ha minst God status och att inga vattens status får försämrats. Sveriges hav, sjöar, vattendrag och grundvatten över en viss storlek har därför delats in i vattenförekomster. För varje ytvattenförekomst har status (tillståndet) analyserats och förekomsterna har klassificerats. Ytvatten klassificeras i kategorierna ekologisk respektive kemisk status och grundvatten i kategorierna kemisk och kvantitativ status. För ekologisk status finns fem kategorier: Hög, God, Måttlig, Otillfredsställande eller Dålig ekologisk status. För kemisk och kvantitativ status finns God eller Otillfredsställande i båda kategorierna.

Statusklassificeringen har sedan legat till grund för fastställande av Miljökvalitetsnormer (MKN), där god status år 2027 har angetts som lägsta krav. MKN utgör lagligt bindande normer. I de fall det anses omöjligt att uppnå god status har tidsfrist eller undantag getts. Mindre vatten benämns Övrigt vatten och omfattas inte av MKN, men väl av kravet att vattenkvaliteten inte får försämrats.

Vattenmyndigheten har tagit fram ett åtgärdsprogram för år 2016-2021 som omfattar alla vattenförekomster som riskerar att inte uppnå MKN God status till år 2027. Kommunerna ska varje år rapportera till vattenmyndigheten vilka åtgärder som genomförs i syfte att uppnå MKN. Mer information om MKN för vatten finns i databasen www.viss.lansstyrelsen.se.

Kunskapen om hur våra vatten mår och vad de är påverkade av ökar ständigt. Som en följd kommer kraven på åtgärder för att minska utsläpp eller vidta andra åtgärder att öka. Kommunen ser det därför som angeläget att ha en beredskap för att högre krav gällande utsläpp i framtiden och till exempel planera för ett förbättrat omhändertagande av avloppsvatten.

Grundvatten och vattenuttag

I Valdemarsviks kommun ligger fem grundvattenförekomster, varav en preliminär. Samtliga förekomster har god status vilket gör att åtgärdsbehov inte föreligger (figur 5:9).

Kommunen har fem kommunala vattentäkter.

- Fallingeberg förser Valdemarsvik med dricksvatten. Vattnet tas från Yxningen och filtreras i grusåsar innan uttaget görs. Vattnet har idag låg kvalitet, varför ett nytt vattenverk planeras. Vattenverket kan komma att försörja även Gusum, vilket skulle leda till ett ökat uttag jämfört med idag. Vattenskyddsområde finns, men behöver utökas. Ett eventuellt ökat vattenuttag kan öka behovet av översyn av vattenskyddsområdet.
- Frörum som förser Gusum och Ringarum tar också vatten från Yxningen, vilket infiltrerats i marken före uttag från en grundvattenförekomst. Grundvattenförekomsten skyddas enligt Vattendirektivets artikel 7, se nedan. Vattenskyddsområde finns. Om Gusum ska försörjas av vatten från det planerade vattenverket i Fallingeberg kommer Frörum vattenverk att läggas ner och vattenskyddsområdet tas bort. Alternativt kan det nyttjas som reservvattentäkt.
- Koppartorpssjön som förser Gryt är ett ytvattenverk. Vattenskyddsområde håller på att tas fram.
- Västertryserum är en grundvattentäkt. Vattenskyddsområde saknas.
- Skeppsgården är en grundvattentäkt. Vattenskyddsområde saknas.

Utöver kommunala vattentäkter finns en mängd gemensamhetsanläggningar och egna brunnar.

Vattenförekomster som används för större dricksvattenuttag ska utöver vattendirektivet även skyddas som dricksvatten enligt Vattendirektivets artikel 7. Skyddet innebär krav på dricksvattenkvalitet och anges i

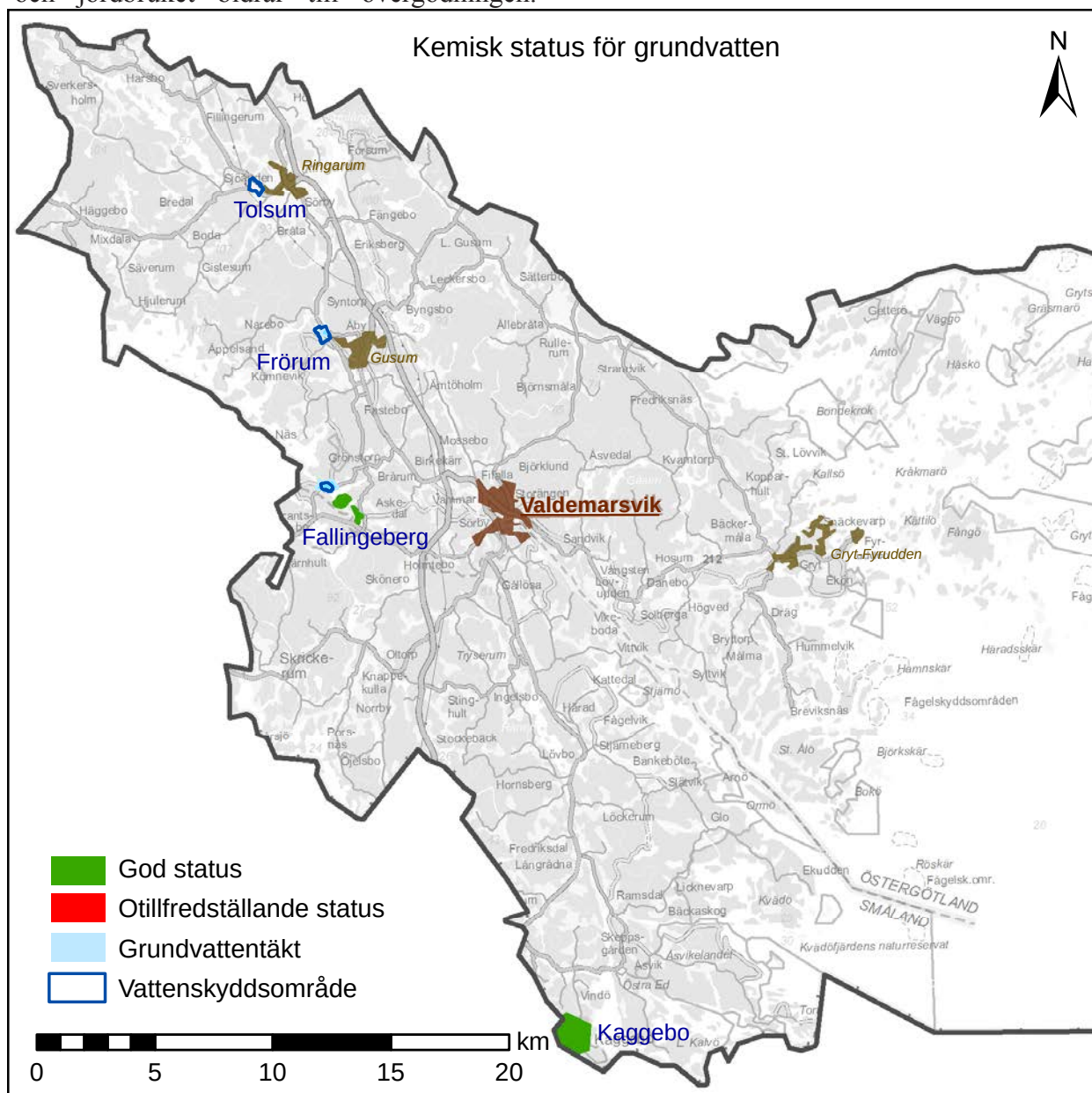
Livsmedelsverkets dricksvattenföreskrifter (SLVFS 2001:30). I Valdemarsviks kommun gäller det grundvattenförekomsten i Gusum.

Sjöar och vattendrag

I Valdemarsviks kommun finns åtta sjöar som är vattenförekomster. Endast tre av dessa sjöar uppfyller MKN idag (se figur 5:9). Fem sjöar har så stora problem med övergödning att kommunen beviljats tidsfrist till 2021 respektive 2027 för att uppnå god ekologisk status (Byngaren, Djupsjön, Koppartorpssjön, Ken, Rammsjön och Rånen). Den analys Vattenmyndigheten utfört indikerar att reningsverk och jordbruket bidrar till övergödningen.

Enskilda avlopp bidrar också till övergödning men enskilda avlopp med undermålig rening har inte kvantifierats för Valdemarsviks kommun.

Vattendrag förbinder sjöarna med havet. Vattendragen är uppdelade i 16 vattenförekomster. Söderköpingsån är det största vattendraget och består av 51 vattenförekomster varav två rinner genom Valdemarsviks kommun och förbinder Strolången, Byngaren och Yxningen. Söderköpingsåns status beror därför mycket av påverkan i andra kommuner, både vad gäller övergödning uppströms och vandringshinder nedströms. Sträckan genom Gusum är dock lokalt förorenad av bly, koppar

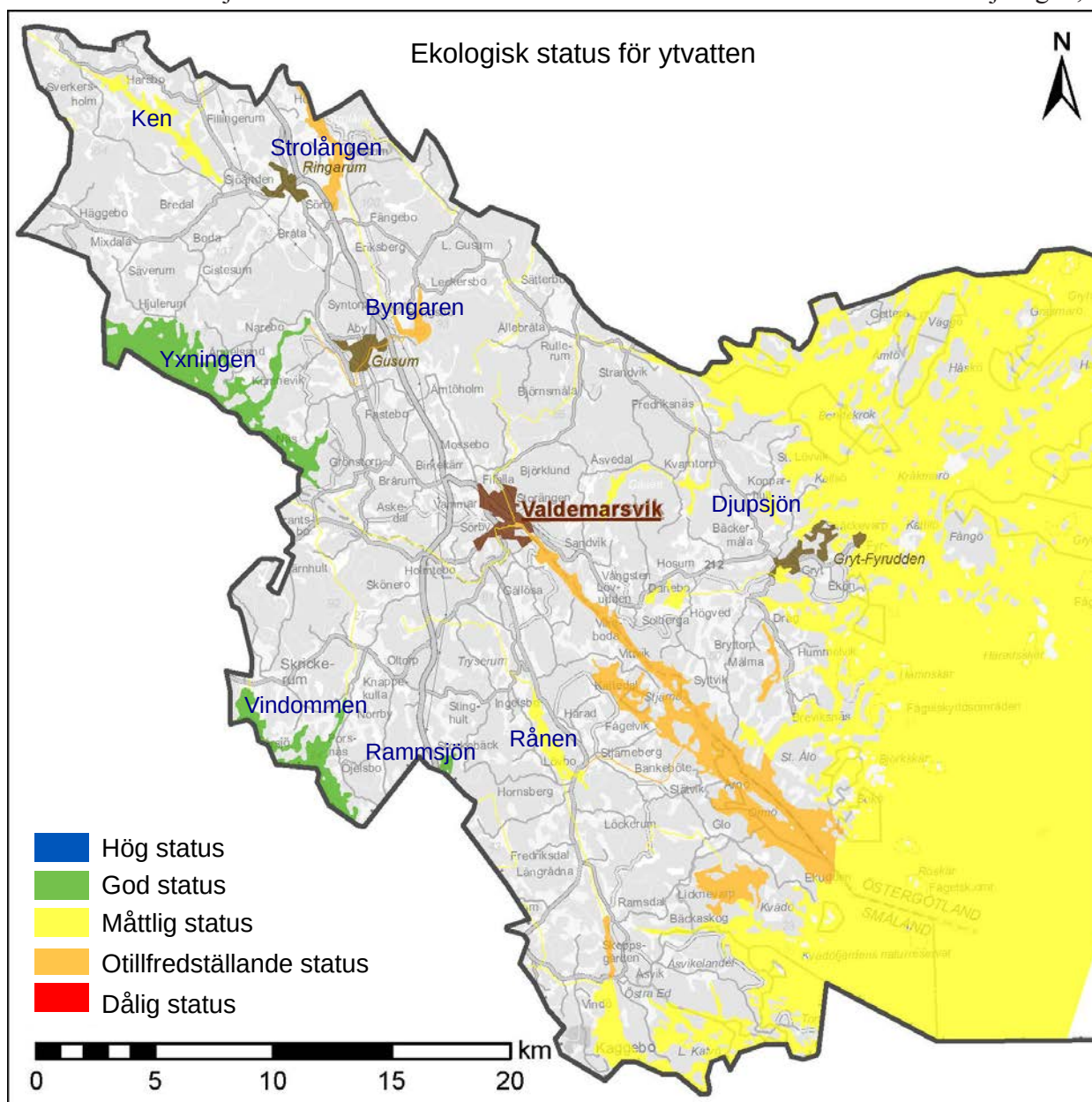
Figur 5:9. Kemisk status för grundvatten i Valdemarsviks kommun.

och zink. Efter den pågående saneringen vid Gusums bruk kommer utsläppen från kringliggande marker till ån att minska med uppskattningsvis 80 procent, men de förorenade sedimenten i ån kommer att medföra risk för fortsatt föroreningsläckage under lång tid (Wadstein, 2014).

De största miljöproblemen för kommunens sjöar och vattendrag är övergödning, morfologiska förändringar (t ex rätning och dikning) och vandringshinder (Vattenmyndigheten, 2014).

Enligt det åtgärdsprogram som Vattenmyndigheten fastställt behöver kommunerna inom Södra Östersjöns vattendistrikt:

- Inom sin tillsyn av verksamheter och föroreningsskadade områden som kan ha negativ inverkan på vattenmiljön, prioritera de områden med vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status eller god kemisk status.
- Ställa krav på hög skyddsnivå för enskilda avlopp som bidrar till att en vattenförekomst inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status eller god kemisk status.
- Inrätta vattenskyddsområden med föreskrifter för kommunala dricksvattentäkter som behövs för dricksvattenförsörjningen,

Figur 5:10. Ekologisk status för ytvatten (sjöar, vattendrag, kustvatten och utsjövatten) i Valdemarsviks kommun.

så att dricksvattentäkterna långsiktigt bibehåller en god kemisk status och god kvantitativ status.

- Tillse att vattentäkter som inte är kommunala, men som försörjer fler än 50 personer eller där vattenuttaget är mer än 10 m³/dag, har god kemisk status och god kvantitativ status och ett långsiktigt skydd.
- Utveckla sin planläggning och provning så att miljö kvalitetsnormerna för vatten uppnås och inte överträds
- I samverkan med länsstyrelserna, utveckla vatten- och avloppsvattenplaner, särskilt i områden med vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god

ekologisk status, god kemisk status eller god kvantitativ status.

Kustvatten

Kusten inom Valdemarsviks kommun har delats in i 19 kustvattenförekomster och en utsjövattenförekomst. Samtliga förekomster har problem med övergödning och tidsfrist har getts till år 2021. Valdemarsviken och Orren är dessutom förorenade av miljögifter och har tidsfrist även för detta. Miljögifterna i Valdemarsviken har dock minskat avsevärt efter den omfattande sanering som genomförts.

Figur 5.11. Kustvatten.

Kommunens ställningstaganden:

- Vid detaljplanering och andra lokaliseringsbeslut enligt PBL ska kommunen säkerställa att planerna eller besluten inte kommer att leda till att MKN för vatten överskrids.
- Valdemarsviks kommun strävar efter att arbeta aktivt med de åtgärder som Vattenmyndigheten rekommenderar.
- Kommunen ska sträva efter att uppfylla VA-planens prioriterade åtgärder.

Naturmiljön är varierad inom Valdemarsviks kommun. Kommunen ligger i de naturgeografiska regionerna ”södra skogsbygden” och ”kustregionen”. Södra skogsbygden bjuder ofta på dramatiska landskapsbilder. På bottarna i de karaktäristiska sprickdalarna ligger stora, ibland djupa sjöar så som Yxningen, Ken och Strolången. Det är också här, mellan de branta bergväggarna, som ett mjukt och böljande odlingslandskap breder ut sig. Höjderna är ofta täckta av morän eller renspolade med typisk hållmarkstallskog. Valdemarsviks kommun har genom sina speciella sprickdalsformationer getts förutsättningar att hysa flera naturtyper som, ur både ett nationellt och internationellt perspektiv, har ett mycket högt bevarandevärde. Hela kustområdet är unikt, med kulturpräglade skärgårdsöar och hävdade havsstrandängar. De grunda havsvikarna är en av Östersjöns viktigaste biologiska miljöer. Kustregionen är även den starkt präglad av berggrundens former med djupa vikar och branta berg.

Över 1 000 km² av kommunens totala areal på 1 763 km², utgörs av vatten. Kusten är 30 km lång fågelvägen medan kustlinjen inkl alla öar är ca 700 km.

De viktigaste naturtyperna som förekommer i kommunen är odlingslandskapet, skogslandskapet, skärgården, skärgårdens marina miljöer, sjöar och vattendrag och våtmarker. Var och en av dessa naturtyper hyser känsliga eller hotade arter som är beroende av att just den naturtypen bevaras. Samtliga naturtyper ingår därför i det stora antalet skyddade områden som finns i kommunen.

Skyddade naturområden

Riksintressen

Det finns två områden av riksintresse för naturmiljö i kommunen.

Yxningen-Borkhult

Yxningen-Borkhult omfattar sjön Yxningen

och Borkhultsdalgången i Åtvidabergs kommun. I Yxningen finns en intressant insjöskärgård med drygt 90 öar och skär. Sjön har mycket hög vattenkvalitet och hyser flera djurarter med ursprung från istiden. I huvudsak sker tillrinning till sjön via Borkhultsån medan utloppet sker i Gusumsån. Sjön har enligt värdeomdömet av riksintresset mycket hög vattenkvalitet och en intressant relik fauna. Sjön hyser fem så kallade glacialmarina relikter. Hornsimpa är den enda fiskarten. De övriga relikterna är pungräka samt tre arter märlor. Fiskfaunan innefattar drygt tjugo naturliga arter och dessutom tre utplanterade arter varav endast storrdöding tros ha förutsättning att bilda ett naturligt reproducerande bestånd. Fågellivet i och i anslutning till sjön är artrikt om än inte så individrikt.

Yxningen är ett bra exempel på en näringsfattig sjö. Den har ett mycket klart och kallt vatten. Runt sjön finns en artfattig och karg vegetation till följd av de bergiga, jordartsfattiga och branta stränderna. Barrträd och då främst tall karaktäriserar stränderna kring sjön. Bergskrönen är bevuxna med hållmarkstallskog som på flera platser är orörd. Skogen i branter och på öar utgörs i huvudsak av tall.

De mäktiga landformerna, den ovanliga insjöskärgården, sjöns karga omgivningar bildar tillsammans med den mångformiga fågelfaunan en utomordentligt värdefull och mycket skyddsvärd naturmiljö.

Östergötlands skärgård

Skärgårdarna i Östersjön är unika. Några egentliga motsvarigheter finns inte. De utgör en säregen blandning av land och hav. Här ligger tusen och åter tusen öar, holmar, skär och kobbar. Många av de större öarna har under tidernas lopp vuxit samman med fastlandet.

Östergötlands skärgård beskrivs som vidsträckt och finskuren med en mångfald av naturmiljöer, med flera sällsynta och hotade arter. Skärgården beskrivs vidare utgöra en helt unik miljö av utomordentligt stort naturvärde och vara synnerligen skyddsvärd.

Gryts skärgård utmärks av barrskogsbevuxna öar och holmar där öarna har en särskilt karg och bergig prägel. På ett flertal öar och holmar påträffas närmast urskogsliknande trädbestånd, främst av tall. Många av dessa öar utgör häckningsmiljöer för rovfåglar. Speciellt artrik flora återfinns i innerskärgårdens ädellövskogar, på urkalksstensöar i nordligaste Gryt och i yterskärgårdens fågelgödslande skär.

Hur kommunen avser att tillgodose riksintressena

Många av värdekärnorna inom områdena av riksintresse för naturmiljö har ett lagstadgat skydd mot exploatering. Utöver detta ger kommunen ett skydd mot exploatering för ett stort antal andra värdefulla naturområden genom det omfattande naturvårdsprogrammet, se kommunens ställningstaganden.

För att tillgodose riksintressena krävs förutom skydd även skötsel, så som bete eller hävd av strandängar. Här finns svårigheter för kommunen att upprätthålla en tillräckligt intensiv skötsel för att bibehålla och utveckla de naturvärden som finns.

Kommunens ambition är att stärka skärgårdsutvecklingen med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena. De sammanhängande och karakteristiska naturtyperna

som är av stort värde för riksintressena ska bibehållas. Ny bebyggelse bör därför främst tillkomma i anslutning till eller som en förtätning av redan bebyggda områden på ett sådant sätt att unik kultur- och naturmiljö skyddas och att hänsyn tas till grönska och blåtor för de boende.

Förutsättningar för biologisk mångfald ska utvecklas och förbättras. Genom att bevara en stor andel gröna ytor med naturlig vegetation, inklusive våtmarker och skogsvegetation gynnas en naturlig ekosystemdynamik.

Naturreservat

Naturreservat är det vanligaste sättet att långsiktigt skydda större områden med värdefull natur i Sverige. Miljöbalken anger följande skäl till att bilda naturreservat:

- Bevara biologisk mångfald
- Vårda och bevara värdefulla naturmiljöer
- Tillgodose behov av områden för friluftslivet
- Skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer
- Skydda, återställa eller nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter.

Varje naturreservat är unikt och har därför egna

Figur 5:12. Skötseln av hagmarker och betade strandängar är viktig för att bibehålla höga naturvärden och undvika igenväxning, både i markfloran och trädskiktet.

föreskrifter för att bevara naturvärden. Syftet med naturreservatet avgör vilka begränsningar som gäller.

I ett beslut om att bilda naturreservat ska skälen för beslutet anges. Om det finns inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet, såsom förbud mot bebyggelse, avverkning, jakt eller fiske ska detta också anges. En inskränkning får innebära att tillträde till området förbjuds under hela eller delar av året. Beslut i frågor om bildande eller ändring av naturreservat får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen. Små avvikelser får dock göras, om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas.

I Valdemarsviks kommun finns idag 19 naturreservat; Ängelholm, Vaggö, Ämtö, Gryt, Kvädöfjärden, Åsvikelandet, Torrö, Fallingeberg, Harsbo-Sverkersholm, Stjärnö, Holmtebo, Ekön, Bokö, Arnö, Ormö, Skrickerum, Rödglösskogen, Kattedals gammelskog och Forsums gammelskog.

Naturminnen

Naturminnen används för att skydda enskilda värdefulla naturobjekt, t. ex. solitära ekar. I Valdemarsviks kommun finns 15 naturminnen, fördelade på 10 områden: Vindö egen- dom, Åsvik, Boda 1:3, Fillingerum 1:32, Fågeleke 1:1, Sverkersholm, Nääs 1:6, Skepps- gården 3:1, Tegelbrukstallen Boda 1, Harsbo.

Natura 2000

Natura 2000 utgör ett nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Natura 2000 har till- kommit med stöd av två direktiv: EG:s art- och

habitatdirektiv och fågeldirektiv. I svensk lag- stiftning är direktiven implementerade i miljö- balken kap 7:28. Natura 2000-områden är även av riksintresse, enligt MB 3:8. I direkti- vens bilagor finns fåglar samt andra arter och naturtyper listade som EU:s medlemsländer ska skydda områden för. Fågeldirektivet berör totalt 200 fågelarter som förekommer i med- lemsländerna. Habitatdirektivet behandlar naturtyper samt andra artgrupper än fåglar. Begreppet habitat används mycket brett och innefattar såväl geologiska formationer som biotoper och växtsamhällen. Tillståndspröv- ning krävs vid förändringar som kan påverka miljön i ett Natura 2000-område.

I Valdemarsviks kommun finns 15 Natura 2000-områden, varav sju även skyddas som naturreservat. Skydd av övriga Natura 2000-områden tillgodoses i ÖP:n genom att de utgör områden av klass 1 i kommunens naturvårdsprogram.

Biotopskyddsområden

Biotopskyddsområden används för att skydda små mark- och vattenområden, vanligen 2-10 ha, som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter, eller som annars är särskilt skydds- värda. Syftet med att skydda sådana biotoper är att långsiktigt bevara och utveckla natur- miljöer som har särskilt stora värden för djur- och växtarter. Det kan handla om biotoper som innehåller viktiga strukturer och funktioner, eller som utgör tillflyktsorter eller spridnings- korridorer i ett annars ensartat eller fragmente- rat landskap (Naturvårdsverket, 2012).

Det finns två former av biotopskyddsområden. Generellt biotopskydd utgörs av biotoper som

Kommunens ställningstaganden:

- Naturvårdens intressen ska beaktas i all kommunal verksamhet.
- Kommunen ska sträva efter att genomföra det åtgärdsprogram för 2015-2019 som redovisas i Naturvårdsprogrammet.
- Kommunen ska arbeta för att samtliga områden av klass 1 i Naturvårdsprogrammet ges lagstadgat skydd.
- Naturvärden i områden av klass 1 och 2 i Naturvårdsprogrammet ska bevaras intakta.
- Vid detaljplanering och tillståndsgivning ska hänsyn tas så långt möjligt till naturvär- den av klass 3.
- Vi detaljplanering och tillståndsgivning ska naturvärden av klass 4 beaktas.

är generellt skyddade i hela landet. Dessa utgörs av öppna diken, alléer, odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, källor med omgivande våtmark i jordbruksmark, våtmarker och småvatten samt pilevallar. Särskilt biotopskydd utgörs av biotoper som länsstyrelsen, kommunen eller Skogsstyrelsen beslutat om i det enskilda fallet.

I Valdemarsviks kommun finns 45 särskilda biotopskyddsområden, samtliga beslutade av Skogsstyrelsen. Merparten utgörs av äldre, naturskogsartade barr- eller blandskogar, men det förekommer även ett brandfält i tallskog samt lövskog i företrädesvis ras- eller bergbranter.

Växt- och djurskyddsområden

Djur- eller växtskyddsområden är ett område som syftar till att skydda enskilda djur eller växtarters livsmiljöer. Det vanligaste syftet är att skydda fåglar under deras häckningstid. I dessa områden är bland annat jakträtt och allemansrätten inskränkt.

I Valdemarsviks kommun finns 40 djur- och växtskyddsområden, samtliga belägna i skärgården. Ett område utgörs av sälskyddsområde och resterande av fågelskyddsområden. Ett flertal ligger inom naturreservat.

Övriga värdefulla områden

Utöver områden skyddade enligt lag finns en stor mängd områden som är värdefulla ur naturvårdssynpunkt men som inte skyddas enligt lag. Dessa kan i stället skyddas med mer eller mindre långsiktiga, frivilliga skydd så som nyckelbiotoper, naturvårdsavtal eller fridlysning. Vissa områden har inget skydd men har pekats ut som värdefulla vid inventeringar så som ängs- och hagmarksinventeringen, eklandskapsinventeringen, inventering av rikkärr och kalkfuktängar, av limniska nyckelbiotoper eller av skyddsvärda träd.

Figur 5.13. Ytterskärgård.

Tabell 5:1. Områden av högsta klass enligt kommunens naturvårdsprogram. ID refererar till siffror på karta i Bilaga 10.

ID	Namn	Naturskydd	Naturtyp
1	Harsbo grova ekar	Naturresevat Natura 2000 Naturminne	Ekdominerade, lövträdbevuxna hagmarker.
	Vid Harsbo finns naturresevatets äldsta ekar. Lav- och insektfaunan har ett mycket högt värde med ett flertal ytterst sällsynta arter.		
2	Spångkärr	Naturresevat Natura 2000 Naturvårdsavtal	Barnnaturskog.
	Del av Fällingeberg naturresevat. Ett större område orörd skog med träd i olika successionsstadier och gott om död ved.		
3	Degermossen		Våtmark.
	Degermossen är en av tre våtmarker i kommunen som getts klass 1 (mycket höga naturvärden) i den nationella våtmarksinventeringen.		
4	Holmtebo	Naturresevat	Barnnaturskog.
	De mycket höga naturvärdena är knutna till trädsikt med lång kontinuitet. Träden är gamla och senvuxna. Objektet är bitvis rikt på lågor och torrträd. Miljön är mycket lämpligt för bl a rödlistade vedinsekter.		
5	Högved	Natura 2000	Ängs- och betesmark.
	Stora, sammanhängande hagmarker med karaktäristisk flora och opåverkade av gödsling. Odlingsrösen utgör viktiga livsmiljöer för både växter och djur.		
6	Hagmark vid Ramm		Ängs- och betesmark.
	Hagmark med en varierad och artrik flora. Miljön i strandzonen bidrar till mångfalden. Spår av äldre åkrar och odlingsrösen stärker värdet.		
7	Kattedal	Natura 2000	Ängs- och betesmark.
	Torrbackar med rik flora och havsstrandängar av vikt för rastande och häckande fåglar.		
8-9	Stjärnö - Fågelviks ekmiljöer	Natura 2000	Eklandskap.
	En av de större förekomsterna av ädellöv i Valdemarsviks kommun. Även gammal tall. De grova ädellövträden och närhet till vatten gynnar många växter och djur, inkl fladdermus.		
10	Licknevarpsfjärden	Naturresevat Natura 2000	Grund vik.
	En mångformig undervattensmiljö med rik vegetation. Rika bestånd av blåstång och ålgräs. Öar med skyddsvärd äldre skog. Området har sannolikt en stor betydelse för lokala fisk- och fågelpopulationer.		
11	Svinö-Hammars udde	Naturresevat Natura 2000	Skärgård, barnnaturskog.
12	Kvädö	Naturresevat Natura 2000	Skärgård, barnnaturskog, odlingslandskap.
	Svinö, Hammars udde och Kvädö utgör ett av Östersjökustens största samlade områden med gamla skärgårdsbarrskogar. Området hyser både typiska karga tallskogarna, örtrika granskogar, sumpskogar, samt på Kvädö även odlingslandskap i dalgångarna.		
13	Ekshagmark vid Åsviks säteri	Naturminne	Ekshagmark.
	En mycket stor koncentration av gammal grov ek samt vacker landskapsbild.		
14	Grund vik vid Lilla Kalvö-Enholmarna		Grund vik.
	Viken är troligen en av de mest värdefulla i länet och utgörs av en trösklad, vassrik flada med smala mynningar, klart vatten och riklig undervattensvegetation. Vikens betydelse som reproduktions- och uppväxtlokal för fisk är med största sannolikhet mycket stor.		
15	Sörö med omgivande tallskogspräglade öar	Naturresevat Natura 2000 Fågelskyddsområde	Skärgård, barnnaturskog.
	Sörö och omgivande mindre öarna är tallskogspräglade med gott om gamla träd och död ved. Skogen är på flera ställen urskogsartad. Skogsmiljöerna utgör en mycket värdefull del av Gryts skärgård.		

ID	Namn	Naturskydd	Naturtyp
16	Örvarpsskogen-Markens udde, Yttre Åsvikelandet	Naturreservat Natura 2000	Skärgård, barnnaturskog.
17	Ollondalen-Kolmosö, Yttre Åsvikelandet	Naturreservat Natura 2000	Skärgård, barnnaturskog.
18	Öar i norra Torrö naturreservat	Naturreservat Fågelskyddsområde	Skärgård, barnnaturskog.
19	Torrö	Naturreservat	Skärgård, barnnaturskog.
	Området utgör ett av Östersjökustens största samlade områden med gamla skärgårdsbarrskogar. Området domineras av senvuxen hållmarksskog med öppna, solbelysta hållmarker, men även sumpskog och ekmiljöer förekommer. Tallskogen har ofta gott om död ved och en värdefull vedinsektsfauna. Norrut mot Hamnö och nordväst om Hamnö finns flera värdefulla fågelskär.		
20	Barrskogsöar söder om Axelsö	Naturreservat Natura 2000	Skärgård, barnnaturskog.
	Några av skärgårdens finaste barrskogsmiljöer. Här finns grov skog av såväl tall som gran och rikligt med död ved. Flera signal- och rödlistade arter som vanligen är sällsynta i skärgården vittnar om ovanligt lång skoglig kontinuitet.		
21	Sörsundsviken på Ämtö	Naturreservat Natura 2000	Grund vik.
	Opåverkad vik med riklig undervattensvegetation med stora kransalgsängar. Det skyddade läget gör att viken sannolikt av mycket stor betydelse som lek- och uppväxtlokal för fisk.		
22	Grönsö	Natura 2000	Skärgård, kulturlandskap, ekhagmark.
	Betad ekskog och ekhagar samt en slätteräng med lång slätterkontinuitet. I bergiga delar även barrskog.		
23	Sandgärdet		Skärgård, kulturlandskap, ekhagmark.
	En mångfald naturtyper tack vare gammal kulturpåverkan och varierad geologi. Här samsas allt från betesmark, hassellundar, gamla och grova ädellövträd till gammal tallskog. Rik markflora. Oexploaterad och unik för skärgården.		
24	Sandsänkan	Natura 2000 Sälskyddsområde	Sälskär.
	Uppfödningsområde för gråsäl. Unik skärgårdsnatur och rikt fågelliv.		
25	Grova ekar på Ekholmen-Flisö		Grova ekar.
	Gamla, grova ekar i en omfattning som har få motsvarigheter i Gryt. Ekförekomsten är ett viktigt kärnområde för ekanknutna arter och hyser en rad sällsynta lavar och sannolikt en mycket rik insektsfauna.		
26	Bokö odlingslandskap	Naturreservat Natura 2000	Skärgård, kulturlandskap, ekhagmark.
	På Bokö har ett gammalt odlingslandskap restaurerats under 1980- och 90-talet. Här finns ekhagar, artrik hagmarksflora, strandäng, slätteräng och omfattande hägnader i trä.		
27	Dannskären	Natura 2000 Fågelskyddsområde	Fågelskär.
	Dannskären är mycket artrika fågelskär med bl a stora vitfågelkolonier, änder och alkor. Fågelskären är några av de mest värdefulla i Östergötlands skärgård.		
28	Spyskären - Fästklabbarna	Fågelskyddsområde	Fågelskär.
29	Röskärområdet	Naturreservat Natura 2000 Fågelskyddsområde	Fågelskär.
30	Örskär - Klobbenöarna	Naturreservat Natura 2000 Fågelskyddsområde	Fågelskär.
	Fågelskären är några av de mest värdefulla i Östergötlands respektive Smålands skärgård. Här finns bland annat stora kolonier av vitfågel, änder och alkor.		

Naturvårdsprogram

Kommunen har upprättat ett Naturvårdsprogram, som planeras att antas 2017. Fram till antagandet tjänar programmet i stället som ett underlag för naturvårdsarbetet. I programmet har kommunens över 1 000 naturvårdsområden klassificerats (klass 1-4), baserat på om de har höga naturvärden i nationellt, regionalt, kommunalt eller lokalt perspektiv. Underlag för naturvårdsprogrammet utgörs av inventeringar utförda av länsstyrelsen (till exempel ängs- och hagmarksinventeringar, ek- och skärgårdsinventeringar), skogsstyrelsen (till exempel nyckelbiotopsinventeringen) samt inventeringar utförda på uppdrag av kommunen (Ahlander, 2012).

Följande kriterier har varit viktiga vid urval och värdering av områden:

- Biotoper med stor artrikedom och rödlistade arter.
- Hög ekologisk funktion, till exempel viktiga reproduktionslokaler, rastplatser, uppväxtmiljöer eller spridningskorridorer.
- Naturliga eller kulturskapande biotoper med lång kontinuitet, till exempel naturbetesmarker eller trädbeskuddade bergbranter där ingen eller obetydlig avverkning skett.
- Grad av mänsklig påverkan.
- Strukturmässigt varierade miljöer eller miljöer som bidrar till att skapa mångformighet i ett övrigt ensidigt landskap.
- Storlek. Ett till ytan större område kan ha bättre förutsättningar att bibehålla värdet och stå emot tillfällig påverkan.
- Representativitet. Typiska miljöer för till exempel skärgården.

För att ett område ska tillfalla klass 1 krävs att högt ställda krav uppnås. Till exempel har endast kärnområdena i naturreservat och Natura 2000-områdena tillfallit klass 1.

Områdena presenteras på karta i Bilaga 10. Områden av klass 1 (Höga naturvärden ur ett nationellt perspektiv) är markerade med siffror och beskrivs närmare i tabell 5:1.

Dispensskäl

Länsstyrelsen eller kommunen får meddela dispens från föreskrifter som har meddelats för ett naturreservat, naturminne, eller kulturresevat, om det finns särskilda skäl (MB 7 kap 7, 9, 10 §). Ett beslut om dispens upphör att gälla, om den åtgärd som avses med dispensen inte har påbörjats inom två år eller avslutats inom fem år från den dag då beslutet vann laga kraft. Regeringens tillåtelse behövs i vissa fall innan det beslutas om upphävande eller dispens för vissa särskilda skyddsområden eller särskilt bevarandeområden. Beslut om upphävande eller dispens får meddelas endast om intrånget i naturvärdet kompenseras i skälig utsträckning på reservatet eller på något annat område.

För biotopskyddsområden får dispens ges i enskilda fall om det finns särskilda skäl (MB 7 kap 11 §). En prövning av om det finns särskilda skäl avgörs från fall till fall. I miljöbalken finns också en bestämmelse som reglerar under vilka förutsättningar det ska anses finnas särskilda skäl för dispens för en åtgärd som underlättar för jordbruket. De förutsättningar som ska vara uppfyllda anges i bestämmelsens första och andra punkt. Dessa innebär att:

- åtgärden ska behövas för att utveckla eller bibehålla ett aktivt brukande av jordbruksmark och,
- biotopskyddets syften ska fortfarande kunna tillgodoses.

För att det ska anses finnas särskilda skäl för dispens ska förutsättningarna i såväl första som andra punkten i bestämmelsen vara uppfyllda. Bestämmelsen är tillämplig vid prövning av dispensansökningar i de generellt skyddade biotopskyddsområdena.

Kommunen erbjuder stora, lågexploaterade ytor med höga värden och goda förutsättningar för friluftsliv. Här finns anrik kulturbygd, orörda skogsmiljöer, fiskrika sjöar och småbrutet odlingslandskap. Mindre vägar och stigar erbjuder många möjligheter till cykling och vandring i varierande omgivningar. I skärgården finns hundratals öar som erbjuder både dramatisk natur, skyddade miljöer, enskildhet och turistmål. Hela kusten och skärgården är skyddade som riksintresse för friluftslivet både enligt miljöbalkens 3e och 4e kapitel. Det finns dessutom en farled av riksintresse inomskärs, vilken huvudsakligen nyttjas för turism och friluftsliv.

Kommunens friluftsområden redovisas på karta i bilaga 12.

Kust och skärgård

Norr om Valdemarsvik ligger Gryts skärgård. Den är ca 15 km bred från fastlandet till yttersta havsbandet och här finns en handfull öar med mer tät fritidsbebyggelse och ett fåtal fastboende. I mellan- och innerskärgården är öarna huvudsakligen skogsbeklädda och i innerskärgården finns även inslag av gammalt odlingslandskap med åkrar, ängar och hagar. I ytterskärgården finns i stället kala och fågelrika skär och hållar. Söder om Valdemarsvik ligger Tryserum och Östra Eds skärgård. Här

är skärgården smalare och mer oexploaterad. Övergången mellan inner-, mellan- och ytterskärgård är svagare. Kustlandet i södra delen hyser stora områden skyddad och till stor del orörd natur. Området är unikt för sin låga exploateringsgrad och höga naturvärden (se även Tysta områden på sida 114). Här finns stor potential för naturturism och friluftsliv. För att öka kunskapen om områdets värden och välkomna fler människor till området bör kommunen arbeta för att få till stånd ett statligt Naturum i kustområdet i den södra kommundelen.

Fyrudden hamn utgör ett nav för turismen och friluftslivet i skärgården. Här finns gästhamn och skärgårdstrafiken utgår från hamnen.

Inlandet

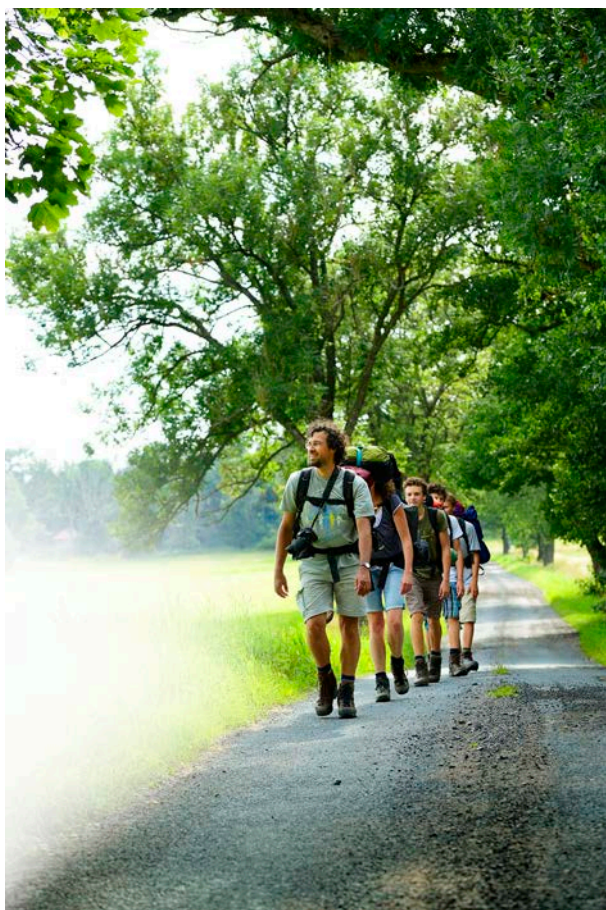
Östgötaleden sträcker sig 187 km genom hela kommunen och skapar en god möjlighet att visa upp kommunens skiftande natur- och kulturmiljöer. Delar av leden utgör även cykelled. Leden passerar och tillgängliggör de större sjöarna Yxningen, Byngaren och Strolången.

Det finns flera höjder med utsiktspunkter, både över sjöar och skärgården.

Övernattningsmöjligheterna längs leden är få. Några fasta vindskydd ligger spridda längs leden, i sydöstra kommundelen finns raststuga

Figur 5.14. Segling

Figur 5:16. Vandring. Foto: Bitra Nordholm.

vid Kråkvik och på Torrö (se figur 5:15 och Bilaga 12). Eköns, Yxningens och Grännäs camping erbjuder boende, men det finns få boenden av högre standard på mer avlägsna platser längs Östgötaleden.

Kring tätorterna finns knutpunkter tillgängliga med lokaltrafik, men i södra kommundelen är tillgängligheten sämre. I Björnvarp finns en 500 m lång landningsbana.

För att tillgängliggöra och öka nyttjandegraden

Figur 5:15. Raststuga vid Kråkvik, Åsvikenlandet, i kommunens sydöstra del.

av Östgötaleden och kommunens naturområden i övrigt behöver skyltning, parkeringsplatser, dass och papperskorgar underhållas och utvecklas. Dessutom behövs ett utökat utbud av bekvämare boende så som Bed & Breakfast eller pensionat. Kollektivtrafiken behöver knyta an till ledens knutpunkter och möjliggöra vandring från A till B.

För att möjliggöra detta underhåll och utveckling krävs samarbete med såväl grannkommuner som regionförbundet, dessutom krävs en långsiktig finansiering.

Riksintressen

Det pågår för närvarande en nationell översyn av områden för riksintresse för friluftsliv. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten (HaV) tillsammans med länsstyrelserna ansvarar för arbetet. Efter samråd gällande miljökonsekvensbeskrivningen under hösten 2016 har Naturvårdsverket beslutat att skjuta upp beslut avseende 47 av riksintresseområdena, bland annat riksintresset Östergötlands skärgård.

Östergötlands skärgård

Huvudkriterierna för utpekandet av riksintresseområdet Östergötlands skärgård är:

- Särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och kulturmiljöer.
- Område med särskilt goda förutsättningar för friluftsaktiviteter och därmed berikande upplevelser.
- Område med särskilt goda förutsättningar för vattenanknutna friluftsaktiviteter och därmed berikande upplevelser.

Dessa huvudkriterier bygger på 15 stödkriterier:

- I huvudsak frånvaro av hinder för områdets användning för friluftsändamål, t.ex. inga eller små inskränkningar i allemansrätten.
- Möjlighet att komma till och in i området samt vistas i eller i anslutning till området.
- Förekomst av bruksvägar, stigar m.m.
- Att det finns markerade leder och informationsskyltar.
- Förekomst av anläggningar eller service, såsom toalett, sopsortering, parkering,

eldstäder, lägerplatser, vindskydd o.s.v.

- Naturvärden som kan bestå även vid ökad besöksfrekvens.
- Tålighet mot slitage i de delar som förväntas bli intensivt utnyttjade.
- Särskilt goda förutsättningar att bedriva vattenanknutna friluftaktiviteter.
- Förekomsten av sammanhängande gröna stråk.
- Bra vattenkvalitet, lämpliga stränder och bottenar med stor artrikedom.
- Att området har sällsynta växter och djur.
- Särprägel.
- Omväxling.
- Tilltalande landskapsbild.
- Intresseväckande natur- och kulturvärden i form av bl.a. en mosaik av artrika land- och vattenmiljöer med många kulturhistoriska sevärdheter.

Den vidsträckta och finskurna Östgötaskärgården med sin mosaik av land- och vattenmiljöer, med flera sällsynta och hotade arter och intressanta kulturmiljöer är av utomordentligt

stort värde för friluftslivet. Många friluftaktiviteter som utövas i området är starkt knutna till de många höga natur- och kulturvärden som ofta utgör populära besöksmål och är viktiga ur turistnäringssynpunkt. Upplevelser av värdefulla miljöer med intressant flora, fauna och kultur samt de mycket goda möjligheterna till bl.a. bad, båtliv, paddling, fiske och vandring gör skärgårdsområdet mycket värdefullt ur flera perspektiv.

I skärgården finns mer än tusen öar och skär och en stor del av området är skyddat som naturreservat. Skärgårdsområdet är, framför allt sommartid, mycket välbesökt. Båt- och paddlingsaktiviteter överväger men kuststräckan har även andra besökare. Sol och bad lockar på iordningsställda badplatser eller mer avskilda vikar och klippor. Fisket är fritt i skärgården och mycket populärt bland fritidsfiskare. Långfärdsskridskoåkning är en annan mycket omtyckt sysselsättning i skärgården.

Hur kommunen avser att tillgodose riksintresset

För att bibehålla dessa värden och inte påtagligt skada riksintresset krävs att värdefulla natur- och kulturområden bevaras och skyddas från

Figur 5:17. Månskenspaddling.

exploatering. Dessutom krävs att både natur- och kulturområden sköts, till exempel genom hävd. Fågelskyddsområden och andra skyddade områden behöver hållas fortsatt skyddade samt skötas om enligt gällande skötselplaner. Exploateringsgraden i skärgården är i dag mycket låg. Ett större antal permanentboende och besökare skulle kunna ge större underlag för att bedriva verksamheter i skärgården, samtidigt som fler verksamheter skulle kunna öka besöksnäringen. En ökad näring skulle i sin tur kunna bidra till att möjliggöra skötsel av värdefulla områden genom ökad service. För att tillgodose riksintressena är det därför viktigt att viss mark i skärgården kan upplåtas för exploatering. För att minimera intrånget behöver denna exploatering koncentreras till redan ianspråktaga områden, vilket beskrivs närmare i avsnitt 3.13. Friluftsintäktade/anpassade byggnationer, anläggningar och verksamheter som kan bidra till att stärka upplevelsen och nyttjandet av området bör främjas. Stränderna och andra attraktiva områden behöver hållas allemansrättsligt tillgängliga.

Potentialen att utveckla områdets förutsättningar för turism och friluftsliv är goda. Genom bl.a. förbättrad information om området, förbättrad tillgänglighet och utbud, kompetensutveckling samt samarbete med närliggande kustkommuner kan kommunen bättre tillgodose riksintresset.

Mål för friluftslivet

Riksdagen har beslutat om tio mål för friluftspolitiken som ska säkerställa att människor har tillgång till natur och goda förutsättningar att utöva friluftsliv i Sverige. Sedan målen antogs har en uppföljning genomförts av Naturvårdsverket som visar att möjligheterna för, tillgängligheten till, och arbetet med, friluftslivsutövande generellt sett ökar och förbättras. Många av insatserna behöver upprätthållas för fortsatt framgång. Den kommunala översiktsplaneringen är ett viktigt verktyg för att lyckas.

1. Tillgänglig natur för alla.
2. Skyddade områden som resurs för friluftslivet.

3. Starkt engagemang och samverkan.
4. Allemansrätten.
5. Tillgång till natur för friluftsliv.
6. Attraktiv tätortsnära natur.
7. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling.
8. Ett rikt friluftsliv i skolan.
9. Friluftsliv för god folkhälsa.
10. God kunskap om friluftslivet.

Riksdagens mål för friluftspolitiken överensstämmer i stora delar med kriterierna för riksintresset för friluftsliv. Även kommunens insatser för att uppnå målen överensstämmer i stora delar med kommunens avsikter för tillgodoseendet av riksintresset. Utöver detta måste kommunen arbeta vidare med information om friluftslivet i kommunen och öka kunskapen för att tillvarata friluftslivets värden i planeringsarbetet.

Tysta områden

Kommunens stora naturområden upplevs till stor del som ostörda och tysta. Att ett område beskrivs som tyst innebär att det är fritt från ljud som människan skapat, men inte från fågelkvitter eller vågsus. I mer högexploaterade delar av landet har det blivit allt svårare att finna miljöer med bara naturliga ljud. Samtidigt söker vi ofta stillhet på fritiden och har en längtan och önskemål om att finna rofyllda platser där vi kan vila. Buller kan påverka oss på olika sätt och har stor betydelse för vår hälsa och en god livskvalitet. Störande buller kan orsaka sömnsvårigheter, stress, problem att kommunicera samt minskad koncentrationsförmåga. Undersökningar visar att människan mår bra av att vistas i tysta miljöer. Tysta områden främjar hälsan i vid bemärkelse och kan ge en ökad livskvalitet.

Även om Valdemarsviks kommun har många tysta områden kvar, förekommer bullerkällor så som fabriker, skjutbanor och motorbana spridd i kommunen. Den största störningskällan är dock trafik, på fastlandet i form av vägar och i skärgården i form av båtar.

Kommunen har genomfört en översiktlig

bullerkartering för kommunen, i vilken 35 dB använts som gränsvärde för vilket som räknas som ett tyst område. Enligt analysen ligger hälften av de områden som getts klass 1 i Naturvårdsprogrammet och därmed anses vara av högt naturvärde i ett nationellt perspektiv i områden med beräknad bullernivå över 35 dB. Fallingbergs naturreservat samt delar av Degermossen utgör de enda områden av klass 1 enligt Naturvårdsprogrammet belägna i inlandet som har en beräknad bullernivå under 35 dB. I skärgården finns ett flertal sådana områden. Närhet till vägar utgör den enskilt största bullerkällan enligt beräkningen.

Området runt Licknevarpsfjärden och Kvädö (nr 10 och 12 på karta i Bilaga 10) präglas enligt länsstyrelsen av naturlighet och ostördhet då det är beläget långt ifrån större vägar och städer. Området utgör även ett viktigt friluftsområde. Bullerberäkningen visar att det inte finns några störande verksamheter i området och att mindre vägar i närheten endast kan ge bullerpåverkan i områdets utkant. För att värna tystnaden har länsstyrelsen beslutat om motorbåts- och sportfiskeförbud samt förbud mot att åka vattenskidor och vattenskoter i området.

Kommunens ställningstaganden:

- Säkerställa att riksintressen för natur, friluftsliv och kultur tillgodoses.
- Verka för en aktiv skötsel av natur- och kulturområden.
- Kommunen ska verka för väl fungerande knutpunkter för friluftslivet.
- Kommunen ska stärka och marknadsföra noder som kan nås med kollektivtrafik.
- Campingplatserna i kommunen ska ges möjligheter att utvecklas.
- Samarbete med Västerviks kommun för att stärka södra kommundelen som område för friluftsliv.
- Kommunen ska arbeta för att uppföra ett Naturum i södra kustlandet.
- Området kring Licknevarpsfjärden och Kvädö ska bevaras som ett tyst och ostört område. Tillkommande verksamheter och anläggningar som medför bullernivå över 35 dBA inom det utpekade området ska inte tillåtas. Förbudet omfattar dock inte professionell fiskeriverksamhet då området ingår i ett riksintresseområde för fiske; Kvädö Västerviks och Misterhults skärgårdar. Förbudet påverkar heller inte nyttjandet av den farled som passerar öster om det tysta området.

5.6 Strandskydd

Strandskyddets syfte och omfattning

Strandskyddet syftar till att långsiktigt skydda stränder så att de förblir så opåverkade som möjligt. Skyddet ska tillgodose behovet av opåverkade stränder i ett flergenerationsperspektiv, men också för framtiden bevara den biologiska mångfalden. Skyddet av den biologiska mångfalden och att för framtiden trygga människors tillgång till opåverkade stränder väger lika tungt (MB 7 kap).

Grundregeln är att alla stränder har ett skydd om minst 100 meter, såväl på land som i vattnet. Bestämmelserna gäller i alla sjöar och vattendrag, oavsett storlek. I vissa fall kan länsstyrelsen, om det behövs för att tillgodose strandskyddets syften, utvidga strandskyddet upp till 300 meter.

Dispensskäl

I vissa fall kan kommunen upphäva strandskyddet, eller bevilja dispens, om så kallade särskilda skäl kan redovisas (MB 7 kap 18 c §). Upphävandena får dock inte avse områden där länsstyrelsen har beslutanderätt (MB 7 kap 18 § 1 st 3). Särskilda skäl är att det område som dispensen eller upphävande avser:

1. redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
2. genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering är väl avskilt från området närmast strandlinjen,
3. behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området,
4. behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
5. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området,
6. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

Angelägna allmänna intressen som tätortsutveckling och infrastruktur kan utgöra särskilda skäl. Som särskilda skäl vid prövningen av

upphävande av eller dispens från strandskyddet inom ett område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) får man också beakta om ett strandnära läge för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden (MB 7 kap 18 d, 18 e §§), se vidare avsnitt 3.12 Landsbygdsutveckling och Naturvårdsverkets hemsida.

Strandskydd i Valdemarsviks kommun

Valdemarsviks kommun har enligt SCB totalt ca 1 700 km stränder. Ca 1250 km av dessa är havsstränder (SCB, 2012).

Tabell 5:2. Valdemarsvik kommuns strandlinje, avrundad efter statistik från SCB, 2012.

Område	Strandlängd (km)
Insjöstränder och vattendrag	400
Öar i insjöar	50
Havsöar	1000
Fastlandskust	250
Totalt	1700

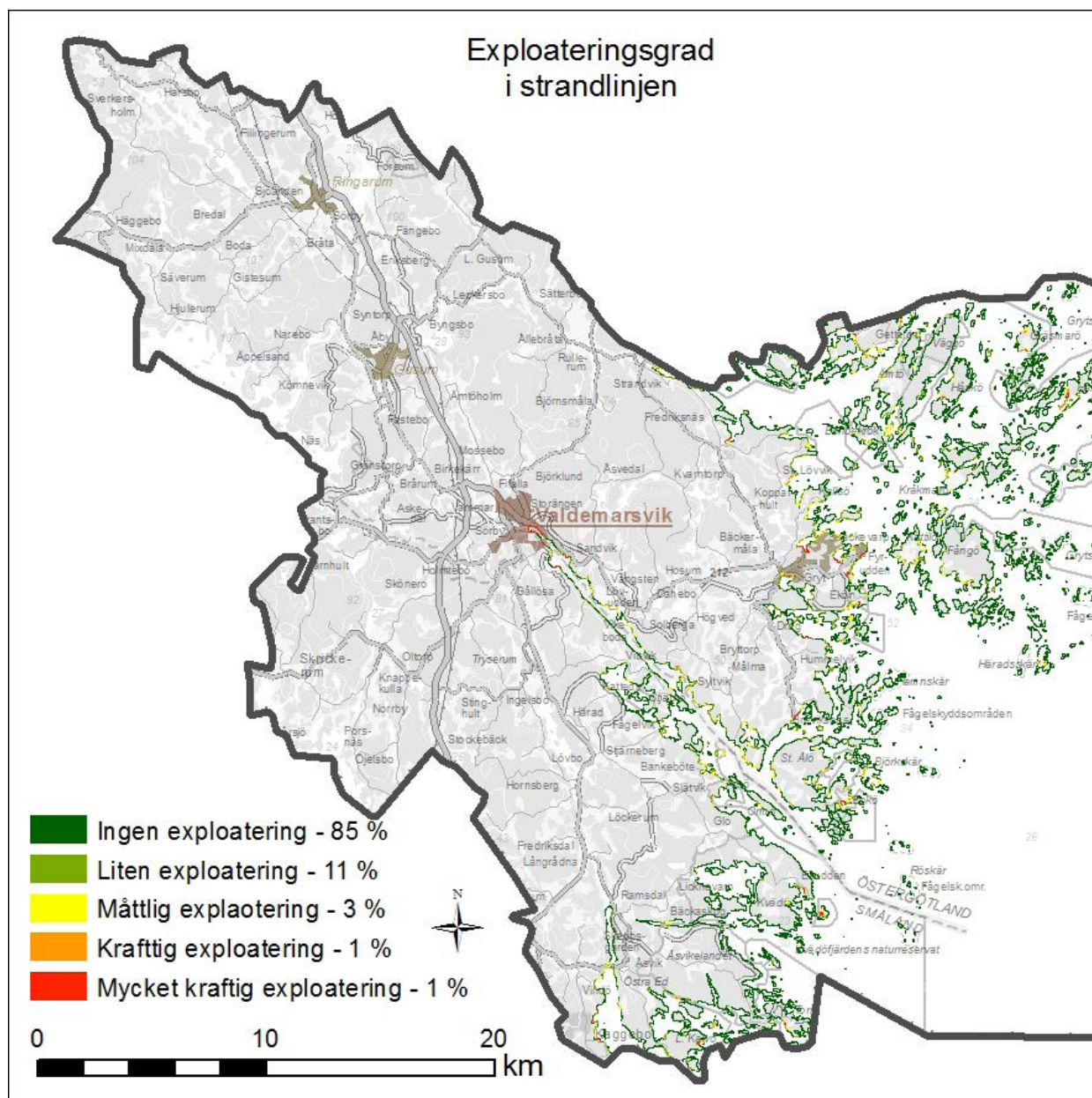
Valdemarsviks kommuns stränder är idag relativt opåverkade. Enligt den exploateringsindikator som Naturvårdsverket tagit fram och som baseras på frekvensen av bryggor samt förekomst av hamnar och tätorter är 85 procent av kommunens havsstrandlinje helt oexploaterad (figur 5:18).

Länsstyrelsen har 2015-01-12 beslutat om ett nytt strandskydd för havskusten. Beslutet innebär att strandskyddet på land i huvudsak utvidgats till 150 meter, i likhet med det tidigare beslutet som gällt sedan 1975. Strandskyddet i vatten har generellt utvidgats till 300 meter. Inom sju områden är strandskyddet (på land) utvidgat till 300 meter. Strandskyddet är inte utvidgat inom större avskärande bebyggelsesamlingar eller inom planlagda områden.

Den långa kuststräckan och det stora antalet sjöar är stora tillgångar i kommunen, oavsett om det handlar om utveckling eller bevarande.

Kommunen ser positivt på att utnyttja de möjligheter som finns att bevilja dispens från strandskyddet eller upphäva det, när det finns särskilda skäl för det. I Valdemarsvik och

Gryt-Fyrudden där LIS inte är tillämpligt, är kommunen positiv till att pröva ny bebyggelse, med tätortsutveckling som särskilt skäl.

Figur 5:18. Exploateringsgrad i havsstrandlinjen, baserat på frekvensen av bryggor samt förekomst av hamnar och tätorter. Underlaget består av flygbildstolkade bryggpunkter och hamnytor samt tätorter och större hamnar från GSD Marktäckedata.

Kommunens ställningstaganden:

- Kommunen ser positivt på att åberopa särskilda skäl för att bevilja strandskyddsdispens och att upphäva strandskyddet.
- Kommunen är positiv till tätortsutveckling inom strandskyddade områden.

5.7 Kulturmiljö

Karta i Bilaga 13

Med kulturmiljö menas de miljöer som har formats och påverkats av mänsklig verksamhet. Vi rör oss dagligen i olika former av kulturmiljöer och de berättar mycket om oss människor, hur vi har levt och hur vi har påverkats av historien.

I översiktsplanen beskrivs den fysiska kulturmiljön som vi kan uppleva - kulturlandskap, bebyggelsemiljöer, fornlämningar och enskilda byggnader.

Värderingar till historien och samhället förändras över tiden. Därför måste kulturmiljöarbetet hela tiden omvärderas och ses över.

Vi värnar numera i större grad till hela kulturmiljöer, istället för enskilda objekt. Vi strävar också efter att ha en bredare syn på vad som är intressant att berätta om, genom att beakta mångfald och genus, från fler tidsepoker.

Kommunens kulturmiljöer

Stora delar av kommunen var under äldre stenåldern ett utpräglat kustlandskap. Trånga vikar satte sin prägel på miljön. Stenåldersboplatser återfinns idag på nivåer ca 40 meter över havsytan. Gravplatser från brons- och järnåldern visar på flertalet boplatser intill vikarna. Kommunens största järnåldersgravfält har ca 60 gravar och ligger mellan Fågelvik och Rånen, kallat Stjärnebergsgravfältet. I skärgården har folk jagat och fiskat i alla tider. Först under medeltidens senare del började människor bosätta sig mer permanent i skärgården. Harstena är ett fiskeläge med spår från medeltiden.

Även flera av de stora herrgårdarna uppfördes vid kusterna, såsom Fågelvik, Åsvik, Breviksnäs, Åbacksnäs och Fredriksnäs, de flesta etablerade på 1600- och 1700-talen. In i landet ligger Fillingarum och Hornsberg.

De flesta av kyrkorna i kommunen är uppförda vid slutet av 1700-talet. Tryserums äldsta kyrka

Figur 5:19. Lundbergs läderfabriksbyggnader, här Sjöhuset i Valdemarsvik berättar om ortens industriepok och är en värdefull kulturmiljö.

är medeltida, idag en ruin som är skyddad som fornlämning. På Valdemarsviks kyrkogård finns ett unikt sentida gravkapell, ritat 1917, av den internationellt kända arkitekten Sigurd Lewerentz.

Gusums bruk började som ett järnbruk på 1650-talet, men övergick snabbt till mässingsframställning. Både Gusum och Ringarum utvecklades i samband med järnvägens dragning vid början av 1900-talet. Valdemarsvik präglas till stor del av bebyggelsens anpassning till de branta bergspartierna. Hamnen, marknadsplatsen, kopparhanteringen och inte minst tillverkningen av läder vid Lundbergs läderfabriker på 1900-talet har gett orten flera värdefulla kulturmiljöer. Tätorterna Valdemarsvik, Gusum och Ringarum beskrivs mer under kapitel 3.

Utanför tätorterna utgörs den äldre bebyggelsen av mindre byar och ensamliggande gårdar på höjder i landskapet. Bebyggelsen är ofta från 1700- och 1800-talen, även om läget för byarna är medeltida.

Kulturmiljön ger attraktiva miljöer

Enligt kommunens vision och inriktningsmål ska kommunen ha attraktiva miljöer i alla kommundelar. Attraktiva miljöer fås genom att tillvarata och utveckla våra kulturmiljöer. Kommunen ser därför kulturmiljöerna som en värdefull tillgång.

Kulturmiljöerna är också viktiga och intressanta för besöksnäringen, inte minst i skärgården. En viktig fråga är att hålla kulturlandskapet öppet i skärgården. För att detta ska vara möjligt är en aktiv djurhållning en grundförutsättning.

Kartan, bilaga 13, visar var i kommunen det finns kulturmiljöer i form av kyrkliga kulturminnen, fornminnen, byggnadsminnen, riksintressen för kulturmiljövård och regionala kulturmiljöområden.

Avvägning mellan byggande och bevarande

Kommunen vill se en ökad inflyttning i kommunen. Genom att kulturmiljön ses som en resurs, som används och utvecklas, får vi fler attraktiva miljöer att bo i.

Kulturmiljöer ska bevaras och vårdas, men också användas och upplevas. Äldre bebyggelse ska samspela och integreras i det nya. Därför är det viktigt att värdefulla kulturmiljöer identifieras och att värdena beskrivs. Genom detta kan värdena tas tillvara på ett bra sätt.

Lagskyddade kulturmiljöer

Fornlämningar och fornfynd

Ett fornminne är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, något som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som dessutom är varaktigt övergiven. Närmare 2 000 kända fornminnen finns registrerade i kommunen. Dessa är sökbara via fornminnesinformationssystemet, FMIS.

Fornlämningarna, såväl kända som okända, är skyddade enligt Kulturmiljölagen, KML. I skyddet av fornlämningar ingår inte bara själva fornlämningen, utan även ett skyddsområde som benämns fornlämningsområde. Alla registrerade fornlämningar har inte beslutade fornlämningsområden. Detta gör att

Figur 5:20. Det unika gravkapellet i Valdemarsvik från 1917, ritat av arkitekt Sigurd Lewerentz.

avgränsningar måste klarläggas vid tillstånds-ansökningar om ingrepp planeras i närheten av en fornlämning. Samråd ska därför alltid göras i god tid med länsstyrelsen.

Byggnadsminnen

Byggnader, områden, parker eller trädgårdar som är enskilt ägda kan förklaras som byggnadsminnen av länsstyrelsen om de har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. I kommunen finns fem byggnader/miljöer som är klassade som enskilda byggnadsminnen.

Gräslundska släktgården (Gryts socken)

Gräslundska gården ligger på Gräsmarö. Öns öppna ekdominerade odlingslandskap är ett av skärgårdens mest välbevarade. Gården har brukats av släkten Gräslund åtminstone sedan början av 1600-talet. "Farfarsstugan" dateras till 1700-talet, med en påbyggd överdel från tidigt 1800-tal. Till gårdsbebyggelsen hör flera hus med olika funktioner. 1930 bildades den Gräslundska Släktföreningen. Enligt donatorernas önskan drivs gården i möjligaste mån så att det gamla kulturlandskapet och bebyggelsen kan behållas. Släktgården blev byggnadsminne 2011 och är som helhet ett mycket välbevarat skärgårdshemman.

Breviksnäs herrgård (Gryts socken)

Gården Brevik är känd sedan 1562. På 1630-talet eller början av 1700-talet byggdes gården om till säteri och fick senare namnet Breviksnäs. Herrgården är belägen i Valdemarsvikens norra inlopp. I byggnadsminnet ingår flyglar, magasin och båthus. Herrgården blev

Figur 5:22. Del av kommunens största gravfält i Tryserums socken, fornlämning Tryserum 35:1.

byggnadsminnesförklarad 1979.

Villa Albacken (Valdemarsvik)

Villa Albacken uppfördes år 1912 av Karl Lundberg, direktör för Lundbergs läderfabrik i Valdemarsvik. Fabriken var under en period en av Skandinavians största läderfabriker. Villan berättar om ortens epok som industrisamhälle. Villa Albacken ritades av Norrköpingsarkitekten Werner Northun, troligen med Sollidens slott på Öland som förebild. Northun har även ritat fabriksbyggnaderna och flera arbetarbostäder och tjänstemannavillor i Valdemarsvik. Villa Albacken är byggnadsminne sedan 2009.

Kättilö tullhus (Gryts socken)

Det nuvarande stora tullhuset på Kättilö är uppfört 1788 och är beläget på öns östra udde. Föregångaren, Barösunds tullkammare, inrättades 1637, då Stora sjötullen flyttades hit från Norrköping. I byggnadsminnet ingår även lotsuppassningshuset. Tullstationen drogs in 1928 och Barösund blev kustposter i tullverkets kustbevakning. Tullhuset är byggnadsminnesförklarat sedan 1935.

Fågelviks herrgård (Tryserums socken)

Fågelviks herrgård på Slottsholmen är uppförd på 1770-talet. Ritningsförslag gjordes redan på 1730-talet av arkitekt Carl Hårleman, men ändringar utfördes senare av Jean Eric Rehn. Huvudbyggnaden har två våningar under mansardtak. Mot trädgårdssidan finns en utbyggd kupolkrönt sal i husets fulla höjd. Fasaderna är slätputsade och gulfärgade med rusticerade

Figur 5:23. Byggnadsminnet Albacken ligger på en södersluttning ned mot Valdemarsviken.

murpartier, listverk, omfattningar m.m. i vitt. I byggnadsminnet ingår två par samtida flyglar, en biblioteksbyggnad och ett ”ankhus”. Fågelviks herrgård är byggnadsminnesförklarad sedan 1983.

Kyrkor och kyrkomiljöer

Alla kyrkobyggnader eller kyrkomiljöer som är uppförda eller anlagda före 1940 är skyddade av Kulturmiljölagen.

Sju kyrkomiljöer i kommunen är kyrkliga kulturminnen. Dessa är kyrkomiljöerna i Gryt med Sankt Olofs kapell, Gusum, Ringarum, Tryserum, Valdemarsvik med det Nygrenska gravkapellet, samt Östra Ed.

Riksintressen

Tre riksintresseområden för kulturmiljövården finns i kommunen.

Fågelvik (E75, Tryserums socken)

Fågelvik ligger i kommunens sydöstra del, vid Valdemarsvikens södra strand.

Riksantikvarieämbetets motivering:

Herrgårdsmiljö i skärgårdsbygd, med medeltida anor med byggnadsbestånd huvudsakligen från sent 1700-tal. Området har anknytning till Karl Knutsson Bonde. (Borgmiljö, Skärgårdsmiljö).

Uttryck för riksintresset:

Medeltida borgruin efter Karl Knutsson

Bondes Fågelvik. Den nuvarande herrgården uppfördes ca 2 km därifrån vid slutet av 1700-talet, troligen efter ritningar av C Hårleman. Flyglar, magasin, ankhus mm.

Björkskär (E76, Tryserums socken)

Ön Björkskär ligger i kommunens södra del.

Riksantikvarieämbetets motivering:

Fiskeläge i ytterskärgård med samlad och välbevarad bebyggelse.

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelse från 1700- och 1800-talen i form av ryggåsstugor men även en loftbod och sjöbodar.

Gryts skärgård (E77-82, Gryts socken)

Riksantikvarieämbetets motivering:

Större sammanhängande kust- och skärgårdsmiljö där den särpräglade skärgårdskulturen är tydligt avläsbar. Bosättningarna är etablerade under medeltiden. (Fornlämningsmiljö, Kommunikationsmiljö, Gruvmiljö).

Uttryck för riksintresset:

På Kappeludden vid Barösundsinnloppet finns lämningar efter en hamnanläggning och bebyggelselämningar från 1200-talet. Änghäret med tomtningar (bebyggelselämningar efter tillfällig bosättning) med koppling till säsongsfiske. Barösund tullstation med tullhus från 1788. Häradskärs fyr- och lotsplats med fyrtorn av Heidenstamtyp och lotsmästarboställe från 1863, övriga lotsbyggnader från 1800-talet

Kulturmiljöerna skyddas med stöd av olika lagar.

Kulturmiljölagen (KML)

Kulturmiljölagen anger grundläggande bestämmelser för viktiga kulturmiljöer, såsom forn-lämningar, enskilda byggnadsminnen och kyrkomiljöer. Lagen syftar till att nuvarande och kommande generationer ska ha tillgång till en mångfald av kulturmiljöer.

Plan- och bygglagen (PBL)

Enligt Plan- och bygglagen ska hänsyn alltid tas till bebyggelsemiljöer, byggnader och landskap med kulturhistoriska värden. Detta gäller oavsett annat lagskydd. Här finns bestämmelser om varsamhet vid underhåll och förbud mot förvanskning.

Miljöbalken (MB)

Områden som har så stora kulturhistoriska värden att de har betydelse för hela Sverige kan pekats ut som riksintressen enligt Miljöbalken. Syftet är att värdefulla kulturmiljöer ska skyddas och vårdas. Enligt 3 kap 6§ ska kulturvärden så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön.

samt lämningar av det medeltida fria säsongsfiskeläget. Kättilö lotsby, en av länets bäst bevarade skärgårdsbyar, med samlad bykärna och nära nog opåverkad av laga skifte. Harstena fiskeläge med omfattande säljakt med oskiftad samlad småskalig bybebyggelse. Lökskär (Kråkmarö) med husgrunder och odlingsytor i ytterskärgården efter ett äldre fiskeläge övergivet i början av 1800-talet. Bondekrok, Gråsmarö, Kråkmarö och Fångö skärgårdsbyar med välbevarad 1800-talsbebyggelse. Fångö gruva på Gruvholmen med lämningar efter 1800-talets brytning av kopparmalm i form av gruvhål, husgrunder samt stora varphögar, sjömärkeskummel på äldre vårdkaseplats på Gubbö kupa. Dala rösemiljö med kustbundna bronsåldersrösen av i Östergötland ovanligt slag grupperade på uddar och holme kring Dalvåmmen. Välbevarat kulturlandskap med hamlade träd, åker och ängsmark. (Områdesavgränsningen följer byarnas ägo gränser förutom Dala rösemiljö).

Hur kommunen avser att tillgodose riksintressen

Kommunen har som mål att arbeta för att befintlig bebyggelse och miljöer som finns inom de utpekade riksintressena underhålls så att bebyggelsens karaktär bibehålls. För att minimera risken för skador på riksintressenas värden avser kommunen att arbeta för att bevara och utveckla värdena. Kulturmiljön ska beaktas vid det dagliga samhällsplaneringsarbetet, vid bygglovshantering och tillståndsgivning. Informationsinsatser till kommuninvånare och fastighetsägare är ett bra sätt att ge

Figur 5:26. Fågelviks herrgård ingår i riksintresseområdet E75, men är också byggnadsminne.

ökad medvetenhet om riksintressen och dess värden.

Vid all byggnation inom eller i anslutning till riksintresseområden ska hänsyn tas. Detta gäller både vid nybyggnation och vid om- och tillbyggnationer. Bebyggelsens utformning, placering och materialval måste anpassas till den befintliga kulturmiljön och bebyggelsen. Vid framtagandet av översiktsplanens kapitel 3.13 med riktlinjer för skärgårdsbebyggelse och kapitel 3.10 gällande utvecklingsområdet Gryt-Fyrudden har hänsyn till kulturvärden tagits.

Kommunalt kulturmiljöunderlag

Utöver de lagligt skyddade miljöerna finns många byggnader och miljöer som har ett högt lokalt och regionalt värde.

”Natur och kultur, miljöer i Östergötland”, utgiven av länsstyrelsen i Östergötlands län 1983 är resultatet av ett inventeringsarbete som genomfördes under åren 1979-81 inför en sammanställning av hela länets kultur- och naturmiljöer, som ansågs vara särskilt skyddsvärda. De regionala kulturmiljöområden som anges i bilaga 12 härstammar från detta kulturmiljöprogram.

Ett arbete med ett kommunalt kulturmiljöprogram påbörjades år 2013, och är en revidering av det kulturmiljöprogram som ingår i ”Natur och kultur”. Eftersom det kommunala kulturmiljöprogrammet inte är färdigställt, benämns det här som kulturmiljöunderlag. Översiktsplanen hänvisar till kulturmiljöprogrammet från 1983. En brist

Figur 5:25. Tryserums kyrkomiljö ingår i det regionala kulturmiljöområdet, K9.

med detta är att flera av de utvalda kulturmiljöerna har förändrats och att kulturmiljöer från senare tid till stor del saknas.

Byggnadsinventeringar

Många kulturmiljöer är kartlagda genom byggnadsinventeringar utförda på 1980- och 1990-talet. Inventeringarna är inte heltäckande över kommunen och berör inte senare tiders bebyggelse. Inventeringarna är dock bra kunskapsunderlag vid underhåll och förändringar i kommunens bebyggelse.

Modernismens arkitektur 1945-1975 finns representerad i kommunen, och inventerades 2008-2009 av Östergötlands länsmuseum. Inventeringen fyller ut en tidslucka. Syftet var att belysa värdet av arkitekturen och göra tjänstemän, politiker och allmänhet medvetna om bebyggelsen och dess karaktärsdrag. I rapporten har ett 40-tal byggnader med ett högt kulturhistoriskt värde från Valdemarsvik, Gusum, Gryt och Skeppsgården valts ut. Inventeringen är ett delmål i uppfyllandet av miljömålet God bebyggd miljö.

I boken ”Upptäck Östergötlands skärgård”

finns ett tjugotal värdefulla natur- och kulturmiljöer i skärgården inom kommunen redovisade. Flera av miljöerna utgörs av kulturlandskap som vittnar om äldre jordbruk med slätterängar, hagmarker och gärdesgårdar.

En byggnadsinventering i Sveriges skärgård gjordes 2000-2012, Sveriges fyrar och fasta sjömärken. Syftet var att få en sammanställning av det nautiska kulturarvet, framtaget inom ramarna för det nationella projektet FYR. Här inventerades bland annat Häradsskärs fyrplats och flertalet kummel.

Andra kulturmiljöer

Kungsvägen var huvudvägen längs ostkusten mellan Stockholm och Kalmar. Vägen är en av landets äldsta bevarade färdvägar. Mellan Gusum och Skedshult finns 22 kilometer intakt väg bevarad av den ursprungliga huvudvägen vilket är den enda kvarvarande delen, bortsett från 200 meter i Kolmården. Kungsvägens sträckning används delvis av vandringsleden Östgötaleden.

Figur 5:27. Bruksgratan 11, tidigare Östergötlands enskilda bank, i Gusum är klassat som mycket värdefullt i länsmuseets inventering av moderna byggnader. I bakgrunden syns den gamla brandstationen.

Attefallshus inom värdefulla områden

Kommunen har gjort bedömningen att Attefallshus inte får uppföras inom miljöer skyddade enligt Kulturmiljölagen, regionala kulturmiljöområden utpekade på karta i bilaga 13 samt inom riksintresseområden för kulturmiljö.

Ett Attefallshus är en byggnad på max 25

kvadratmeter som bygglovsfritt får uppföras på en tomt där det redan finns ett en- eller tvåbostadshus, se Boverkets hemsida.

Figur 5:28. Villor i miljön kring Valdemarsviks kyrka.

Kommunens ställningstaganden:

- Kommunens värdefulla kulturmiljöer ska skyddas och bevaras.
- Vid ny- och ombyggnationer inom och i anslutning till värdefulla kulturmiljöer ska hänsyn tas till de befintliga kulturvärdena.
- Om större förändringar planeras som berör kulturmiljöer eller kulturhistorisk värdefull bebyggelse bör en fördjupad kulturhistorisk inventering tas fram.
- Kulturmiljön ska värderas högt. Kunskap och hänsyn om kulturmiljön ska präglade stadsplanering och bygglovsärenden.
- Kommunens kommande kulturmiljöprogram och inventeringar ska utgöra utgångspunkt vid lämplighetsbedömningar.
- Kommunen ska värna om djurhållningen i skärgården och medverka till att ge den de förutsättningar som behövs för att hålla kulturlandskapet öppet.
- Målsättningen är att slutföra det kommunala kulturmiljöprogrammet som har påbörjats, vilket omfattar arvet från modernismen.

5.8 Miljö och riskfaktorer

Luftkvalitet

Miljökvalitetsnormer (MKN) för utomhusluft syftar till att skydda människors hälsa och miljön. Det finns MKN för flera ämnen, bland annat kvävedioxid, kväveoxider, svaveldioxid och partiklar (PM 10). Problem med luftkvalitet uppstår främst i storstäder, men kan även uppstå i småstäder eller samhällen med t. ex. en tät stadskärna och mycket vedeldning. Kommunerna ansvarar för att kontrollera luftkvaliteten för de flesta miljökvalitetsnormerna och att tillhandahålla aktuell information om föroreningsnivåerna. Kontrollen av för utomhusluft ska enligt luftkvalitetsförordningen (2010:477) ske genom mätning, beräkning eller objektiv skattning.

Situationen i Valdemarsviks tätort är sådan att övervakning av luftkvaliteten inte behöver göras genom kontinuerliga mätningar. I stället

genomförs den genom Östergötlands Luftvårdsförbund, som förfogar över en utrustning som ambulerar mellan östgötska kommuner. De senaste mätningarna från Valdemarsvik (Storgatan 16, vinterhalvåret 2009/2010) visar att alla MKN för partiklar (års- och dygnsmedelvärde) underskreds under perioden. Mätperioden var dock inte helt representativ då det var osedvanligt mycket snö och blöta vägbanor. Samtidigt visar beräkningar för perioden att halterna är relativt höga i förhållande till trafiken på platsen. Trafiken var vid tiden 4 300 fordon/dygn. Orsaken till detta är bl.a. att Storgatan vid mätplatsen är trång med höga husfasader, figur 5:29.

Sammanfattningsvis visar både beräkningar och mätningar att luftkvaliteten inte utgör något problem i Valdemarsviks kommun, varken i huvudtätorten eller någon annanstans.

Kommunens ställningstaganden:

- Vid detaljplanering och andra lokaliseringsbeslut enligt PBL ska kommunen säkerställa att planerna eller besluten inte kommer att leda till att MKN för luft överskrids.
- Kommunen ska även fortsättningsvis vara medlem i Östergötlands Luftvårdsförbund.

Figur 5:29. Storgatan i Valdemarsvik är bitvis trång med höga husfasader, mätningar visar dock att trots detta utgör luftföroreningar inget problem i Valdemarsviks kommun.

Buller

Buller är allt önskat ljud, men vad vi betraktar som önskat varierar mellan personer och tid på dygnet. Forskning visar att buller påverkar människors hälsa, och att denna påverkan ofta underskattas. Därför är det viktigt med åtgärder för att minska omgivningsbullret. Det är även viktigt för att nå det nationella miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö.

Det finns en miljö kvalitetsnorm för buller som i mindre kommuner gäller större vägar, järnvägar och civila flygplatser. Vägarna i Valdemarsviks kommun är dock för lågt trafikerade för att omfattas av normen. Järnväg och flygplatser saknas i kommunen.

Förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader (2015:216) gäller för nybyggnation av bostäder i områden som påverkas av buller från spårtrafik och vägar samt vid nybyggnation eller väsentlig ombyggnad av trafikinfrastruktur:

- 55 dBA ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad
- 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA

maximal ljudnivå vid en uteplats om en sådan ska anordnas i anslutning till byggnaden.

- För en bostad om högst 35 kvadratmeter gäller i stället för 55 dBA att bullret inte bör överskrida 60 dBA ekvivalent ljudnivå vid bostadsbyggnadens fasad.

För bostäder där riktvärdena överskrids finns regler om hur ofta och när på dygnet de får överskridas.

Eftersom kommunen till stor del består av glesbygd är buller ett litet problem. Störande buller förekommer främst vid bostäder intill väg E22 samt andra större vägar i kommunen. Dessutom förekommer bullerstörning från exempelvis skjutbanor och industrier. För dessa och andra verksamheter reglerar verksamhetens tillstånd vilka maximala bullernivåer som gäller. Som grund för besluten har naturvårdsverket tagit fram riktvärden för olika typer av verksamheter.

I områden utan samhällsljud, så kallade tysta områden, kan buller upplevas störande vid långt lägre värden än riktvärdena för buller. Läs mer om tysta områden i avsnitt 5.5.

Kommunens ställningstaganden (buller):

- Bullerfrågan ska beaktas i planering och tillståndsgivning.
- Verksamheter och anläggningar som medför bullernivå över 35 dBA inom det av länsstyrelsen utpekade tysta området Licknevarpsfjärden och Kvädö ska undvikas, se detaljer i avsnitt 5.4.

Förorenade områden

Länsstyrelsen har kartlagt områden som misstänks vara förorenade av industriella verksamheter. De olika områdena har riskklassats utifrån kunskap om hanterade ämnen, processer, verksamhetens storlek mm. Objekt där underlagsmaterial saknats har inte tilldelats en riskklass, dock har objektens branschtillhörighet då istället utgjort underlag för branschklassning. Dessa objekt redovisas som ej riskklassade i den databas som länsstyrelsen har sammanställt över potentiellt förorenade områden; EBH-stödet (Efterbehandling av Förorenade Områden). Att en fastighet är med i databasen innebär att den har eller har haft en verksamhet

som kan ha gett upphov till föroreningar. För att undersöka om marken verkligen är förorenad krävs noggrannare utredningar.

190 områden i Valdemarsviks kommun finns registrerade i EBH-stödet för att de är potentiellt förorenade. Av dessa har sanering påbörjats eller slutförts för 10 objekt. 55 objekt har undersökts närmare med resultatet att ingen åtgärd krävs. De förorenade områdena delas in i fyra riskklasser:

- Klass 1: Mycket stor risk
- Klass 2: Stor risk
- Klass 3: Måttlig risk
- Klass 4: Liten risk

I kommunen finns följande antal riskklassade områden.

Tabell 5.3. Riskklassade områden i Valdemarsvik.

Klass	1	2	3	4	Ej klassade
Antal	6	18	14	45	107

De utförda riskklassningarna avser risker vid den nuvarande markanvändningen. I de fall som markanvändningen förändras behöver riskbedömningen ses över. Detta gäller även för de områden som finns upptagna i länsstyrelsens MIFO-databas men som ej riskklassats. För de riskobjekt som finns inom de utpekade utvecklingsområdena, såväl riskklassade som ej riskklassade, kommer en individuell bedömning av respektive objekt att behöva utföras i samband med förändrad markanvändning, i syfte att bedöma behovet av reviderade riskbedömningar och/eller miljötekniska markundersökningar.

I första hand är det den verksamhetsutövare som orsakat en förorening som är skyldig att sanera. I vissa fall kan markägaren vara skyldig. Om den skyldige inte kan ställas till svars kan staten bekosta saneringen. Det är till exempel fallet vid de omfattande saneringarna i Gusum samt Valdemarsviken.

Valdemarsviks kommun har genomfört två av landets största saneringsprojekt i Valdemarsviken och Gusum. Saneringen är avslutad i Valdemarsviken, fabriksområdet och PCB-deponin i Gusum samt sågverket i Ringarum. I Gusumsån pågår fortsatt saneringsarbete under 2015. Kommunen har varit huvudman för projekten i Gusum och Valdemarsviken och finansieringen har kommit från Naturvårdsverket. Genom dessa projekt har kommunen skaffat sig gedigen kunskap inom sanering

av förorenad mark. Dessutom har kommunen förbättrat minskat spridningen av miljögifter i framför allt Gusumån och havet. Mer om dessa saneringsprojekt står att läsa i tätortsplanerna för Valdemarsvik (3.7) respektive Gusum (3.8).

Efter de omfattande saneringsprojekten i Gusum och Valdemarsviken avslutats återstår tre objekt av klass 1 i kommunen, samtliga i Gusum-området. I databasen finns även 18 objekt av klass 2 registrerade, för vilka åtgärd inte har påbörjats. Det är objekt av riskklass 1 och 2 som länsstyrelsen prioriterar för utredning av saneringsbehovet. Gräsdalen (klass 1) i norra Gusum finns även upptagen på länsstyrelsens lista över de områden i länet som prioriteras högst för sanering. Objekt av klass 1 för vilka sanering ännu inte påbörjats finns markerade på karta i bilaga 14.

Kommunens djupa kunskap inom sanering av förorenad mark skapar goda förutsättningar för fortsatta satsningar för att möjliggöra sanering av fler förorenade områden, både i egen regi och genom att stötta företag och markägare med saneringsskyldighet.

Figur 5.30. Grännäs deponi som utgör upplag för massor från saneringen av Valdemarsviken.

Kommunens ställningstaganden (förorenade områden):

- Kommunen bör inhämta kunskap om förorenade områden som underlag vid framtida planläggning
- Kommunen ska arbeta för att de som förorenat tar ansvar för efterbehandlingen
- Kommunen ska vara drivande för att få till stånd efterbehandling av områden där ansvarig för föroreningen saknas.
- Kommunen ska i sin roll som tillsynsman förebygga att ytterligare områden förorenas.
- Kommunen ska bidra med sin erfarenhet och kunskap kring sanering i regionala samarbeten och andra sammanhang.

Klimatanpassning

Enligt PBL (Plan- och bygglagen) ska kommunerna i samband med lämplighetsprövningen i översiktsplaner, detaljplaner och bygglovsärenden ta hänsyn till klimatförändringen och dess konsekvenser. Klimatförändringarna kommer att påverka planeringen på olika sätt. Åtgärder för att anpassa oss till ett förändrat klimat kommer att behövas. Vid planläggning och i ärende om bygglov ska bebyggelse lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet utifrån risken för olyckor som ras, skred eller översvämning.

Klimatförändringar

Det framtida klimatet i Östergötlands län fram till år 2100 har prognostiserats av SMHI (ref: SMHI, "Framtidsklimat i Östergötlands län – enligt RCP-scenarier"). Prognoserna baseras på klimatscenarier definierade av FN:s klimatpanel (IPCC). Temperaturen väntas stiga med 3 – 5 grader fram till år 2100 jämfört med normalåret 1961–1990. Förändringen är något större i länets östra del än i väster och den största temperaturökningen sker under vintermånaderna. Årsmedelnederbörden i Östergötlands län var under perioden 1961–1990 613 mm. Nederbörden väntas öka 10–20 procent till i slutet av seklet. Scenarierna visar även på en tydlig ökning av maximala dygnsnederbörden, vilket är ett mått på skyfall, som ökar med 20 procent fram till år 2100. Länets största förändring i total dygnsmedeltillrinning med återkomsttid 100 år uppkommer i området runt Valdemarsvik, där ökningen beräknas bli 20–35 procent fram till år 2100. Rapporten visar även att de torra perioderna kommer bli längre.

Klimatförändringarna kommer att leda till att skyfall blir allt vanligare och inträffar med allt större intensitet. Som en följd av detta kommer ras och skred samt översvämningar bli allt vanligare. Dessutom kommer havsnivån att höjas och stormar som medför höga vattenstånd och vågor blir vanligare, vilket ökar risken för olyckor. För att minska konsekvenserna av detta krävs att kommunen vidtar förebyggande åtgärder. Längre torra perioder kommer att få negativa konsekvenser för

dricksvattenförsörjning och jordbruk samt att risken för skogsbränder kommer öka.

Värmeböljor

I och med att klimatet förändras kommer värmeböljor att bli vanligare. Värmeböljor leder till en ökad dödlighet, särskilt för utsatta grupper. Värmeböljorna kommer dessutom att bli kraftigare och längre vilket ställer högre krav på samhället vid planering av förebyggande anpassningsåtgärder. Vegetation och vatten i stadsmiljön har en avkylande effekt som genererar lägre temperatur och högre luftfuktighet. För Valdemarsvik är denna problematik hanterbar, genom att det finns en stor andel grönska och även vatten som bidrar till att dämpa höga temperaturer.

Ras och skred

Ras och skred kan uppstå både av naturliga orsaker och på grund av människans påverkan på naturen. Störst risk för skred och ras är det i jordslänter som innehåller jordlager med låg hållfasthet och i bergsslänter med svagheter i berggrunden (Nisser-Larsson, 2010).

Risken för skred har i samband med saneringen av Valdemarsviken bedömts vara stor inom Valdemarsviks centrala delar. Sedan dess har förebyggande åtgärder i form av omfattande stabiliseringsarbeten utförts vilket förbättrat förhållandena avsevärt. Risken för ras och skred bedöms dock fortfarande som hög inom vissa områden.

Längs Valdemarsviken finns särskilda risker genom att förorenad mark förekommer i ras- och skredkänsliga områden. Därför finns restriktioner för hur marken kring viken får belastas, restriktionerna redovisas i figur 3:24.

Översvämningar

Risken för översvämningar till följd av skyfall ökar i ett framtida klimat. Skador på fastigheter till följd av översvämningar kan innebära stora kostnader för kommunen eller fastighetsägare. Om en skada uppstår på bebyggelse till följd av översvämning har kommunen skadeståndsansvar i 20 år efter att bygglov givits. Det finns även risk att lågt liggande infrastruktur inte fungerar vid översvämning. Idag har kommunen ansvar för att säkra att

marköversvämningar inte inträffar vid nederbörd upp till ett 10-årsregn, men det finns förslag på att detta ska ökas till 100-årsregn. Det blir mycket svårt och kostsamt att dimensionera ett ledningsnät för så kraftiga regn. Ytor som kan ta emot extrema regnmängder behöver därför finnas i tätorter och på landsbygden.

De små vattendragen Fifallaån och Vammarsmålaån har båda sitt utlopp till havet i centrala Valdemarsvik. Den naturliga flödesdämpningen har minskat i avrinningsområdet på grund av utdikning av mossar och andra åtgärder. Det ger en snabb tillrinning till huvudvattendragen och vattnet når på kort tid Valdemarsviks kulvertar. Där däms flödena vilket har orsakat översvämningar i centrala Valdemarsvik. Underdimensionerade trummor längre upp i systemet skapar även dämningar längs vägen. Ett flertal åtgärder har vidtagits i dagvattensystemet för att minska problemen. Extra dagvattenledningar har lagts ner för att öka kapaciteten i vissa bostadsområden. Trummor har dimensionerats om och i Vammarsmålaån har dessutom ytterligare trummor lagts genom den gamla banvallen väster om Valdemarsvik. Kommunen har köpt upp fastigheter med översvämningssrisk i syfte att ändra markanvändningen till icke översvämningsskänslig mark, så som båtuppställningsplats. Utförda åtgärder har minskat problemen avsevärt och idag är det troligen främst där Fifallaån kulverteras i nordvästra delen av Valdemarsvik som problem fort farande uppstår. För att helt undvika översvämningssproblem i samband med extrema nederbördsmängder krävs dock åtgärder för att minska flödet i ån. Kommunen arbetar med att söka tillstånd för att skapa dämningar vid de utdikade mossarna högre upp i Fifallaån, från vilka det maximala utflödet kan regleras.

Länsstyrelserna i Mellansverige tog 2006 fram skriften "Översvämningssrisker i fysisk planering, rekommendationer för markanvändning vid nybebyggelse" för hur kommunerna vid fysisk planering bör ta hänsyn till översvämningssrisker. Rekommendationerna avser nybyggnation och utgår från 100-årsflöde och beräknat högsta flöde i vattendrag, men är applicerbart även för havsnivåhöjning.

De redogör för var man kan bygga utan att vidta förebyggande åtgärder med avseende på höga flöden. Rekommendationerna utgör en utgångspunkt till Valdemarsvik kommuns ställningstagande rörande översvämningssrisker och nybyggnation. Sammanfattningsvis innebär länsstyrelsernas rekommendationer att:

- Ingen bebyggelse, undantaget garage, uthus och liknande bör tillåtas inom områden som hotas av 100-årsflöde/- (stor sannolikhet).
- Endast byggnader av lägre värde, enstaka småhus, mindre industrier med liten miljöpåverkan samt vägar med förbifartsmöjligheter bör tillåtas inom områden som hotas av högsta dimensionerade flöde (10 000-årsflöde) (viss sannolikhet).
- Endast i områden som inte hotas av översvämningar (låg sannolikhet) tillåts sammanhållen bostadsbebyggelse, skolor, riksvägar, industriområden och andra samhällsfunktioner av betydande vikt.

Länsstyrelserna framhåller att vid avsteg från dessa ska en riskanalys och förebyggande åtgärder vidtas för att minska konsekvenserna av en översvämning.

Havsnivåhöjning

Valdemarsviks läge vid kusten gör kommunen känslig för framtida hög havsnivå. I december 2012 publicerade SMHI en kunskapssammanställning om havets framtida nivåer i ett hundraårsperspektiv (ref: SMHI, "Framtidens havsnivåer i ett hundraårsperspektiv - kunskapssammanställning 2012"). Den globala höjningen år 2100 är beräknad av SMHI till +1 m (jämfört med år 1990, som används som referensår). I Valdemarsvik motverkas höjningen av havsnivån av landhöjningen som är ca 3–4 mm/år. När landhöjningen beaktas blir den lokala nettohöjningen av havsnivån (jämfört med år 1990) 0,6 meter år 2100. Vid extremvattenstånd vid samma tidpunkt bedöms vattennivån uppgå till 1,6–2,6 meter över normalvattenståndet år 1990. Det får anses vara stor sannolikhet att 2 meter höjning nås och viss sannolikhet att 2,6 meter höjning nås vid extrema vattenstånd år 2100.

Kommunen har låtit genomföra en havs havsnivåhöjningsanalys som visar att stora delar av centrala Valdemarsvik ligger under 2,6 meter över havet och därmed riskerar att påverkas vid framtida höjning av havsnivån. Även delar av Gryt-Fyrudden, Skeppsvikenområdet och skärgården ligger låglänt och riskerar att påverkas. För att kunna utveckla centrala Valdemarsvik och övriga delar utan att riskera stora problem med översvämningar från havet i framtiden, krävs därför att hänsyn tas vid planering och att åtgärder vidtas vid byggnation. En åtgärd som redan vidtagits är att kajkanten i centrala Valdemarsvik höjts 40 cm.

Ny bebyggelse byggs normalt för att kunna stå kvar i väl över 100 år. Det är därför rimligt att nya bostäder byggs med en grundläggningshöjd så översvämningsskador undviks även om 100 år. För samhällsviktiga funktioner är det dessutom rimligt att en säkerhetsmarginal hålls så översvämning undviks även på längre sikt och även om havsnivåhöjningen visar sig bli högre än dagens klimatkalkyler visar. Det är endast få klimatscenarier som sträcker sig längre fram i tiden än år 2100. Det är dock troligt att havsnivåhöjningen kommer fortsätta efter år 2100 vilket ytterligare motiverar att en säkerhetsmarginal används samt att uppdatera grundläggningsnivåer då ny kunskap om klimatförändringar presenteras.

I kommunens ställningstaganden redogörs för de ställningstaganden kommunen vidtar för att möjliggöra en säker utveckling av kommunens låglänta områden.

Figur 5:31. Strandskoning för att förhindra erosion. Erosionrisken ökar med höga havsnivåer.

Åtgärder

Åtgärder för klimatanpassat byggande kan delas upp i tre strategier: reträtt, försvar och attack. Dessa är lämpliga för att undvika översvämning från både vattendrag och hav.

- Reträtt innebär att bara bygga där det är ”översvämningssäkert”, det vill säga på mark som inte översvämmas ens vid extremvattenstånd på 100 års sikt. För Valdemarsvik innebär det en grundläggningsnivå på cirka 3 meter över nuvarande medelvattenstånd.
- Försvar innebär att vidta skyddsåtgärder som förhindrar översvämning genom att vattnet stängs ute från exploateringsområdena. Exempel på skyddsåtgärder kan vara invallningar eller ny höjdsättning av mark. När kajkanter höjs kan kanten anläggas i trappsteg mot vattnet, för att skapa tillgänglighet även vid låga vattenstånd.
- Attack innebär att vattnet vid översvämningar ses som en möjlighet för ny arkitektur och stadsplanering. Vattnet blir då en del av miljön, som är anpassad till att vara täckt av vatten vid tillfällena. Inom riskområde för översvämning byggs vattentäta konstruktioner eller byggnader på pelare som kan tillåtas översvämmas vid tillfällena med höga vattenstånd. Vissa gräsmattor och gångstigar är exempel på ytor som kan tillåtas svämma över, för att öka ytan som kan omhänderta vattnet.

Nedan och på följande sida visas några exempel på åtgärder som följer strategierna Försvar och Attack.

Figur 5:32. Exempel på försvar, en kaj- eller havskant kan anläggas i form av en trappa för att skapa tillgänglighet till havet samtidigt som landområdet höjs upp och skyddas. Om husgrunderna byggs översvämningssäkert kan gräsmattan tillåtas översvämmas vid extrema vattenflöden. Foto: Monica Engman

Figur 5:33. Exempel på försvar. En vall hindrar vattnet från att nå vägen, samtidigt utgör vallen cykelbana och promenadstråk med vacker vy över vattnet. Foto: Karlstad kommun

Kommunens ställningstaganden (klimatanpassning havsnivåhöjning):

- Enklare byggnader så som uthus får anläggas utan anpassning till framtida havsnivåer.
- Bostäder och samhällsfunktioner av mindre vikt måste anläggas med lägsta grundläggningshöjd på minst 2,5 m över nuvarande medelhavsnivå, alternativt anpassas byggnadstekniskt för att klara motsvarande havsnivå.
- Anläggningar med viktiga samhällsfunktioner så som sammanhållen bostadsbebyggelse, skolor, riksvägar, industriområden måste anläggas med lägsta grundläggningshöjd på minst 3 m över nuvarande medelhavsnivå, alternativt anpassas byggnadstekniskt för att klara motsvarande havsnivå.
- Kommunen kommer fortlöpande uppdatera sitt förhållningssätt i de framtida prognoserna för havsnivåhöjningen.

Klimatanpassning generellt:

- Ta fram handlingsplaner för klimatanpassning inom de förvaltningar, kommunala bolag och interna verksamheter som påverkas genom förebyggande arbete eller vid en eventuell översvämning.
- I samband med detaljplanläggning, kartlägg alltid klimatrelaterade risker vid planering av ny bebyggelse.
- I samband med detaljplanläggning, reservera ytor för att skapa bättre förutsättningar för lokalt omhändertagande av dagvatten och byggande av fördröjningsmagasin.
- Prioritera arbetet med att förebygga och hantera extraordinära händelser; häftiga regn, översvämningar, skred, höga dagvattenflöden och dess påverkan på förorenade områden, deponier, miljöfarlig verksamhet samt kommunaltekniska anläggningar.
- Skapa/bevara områden med öppna vattenytor eller sammanhängande grönstrukturer som kyler/dämpar värmen i tätare bebyggelse. Bibehålla och stärka grönstrukturen genom att plantera fler träd i tätorterna.
- Planlägga ras-, skred- och erosionskänslig mark på ett sätt som förhindrar och inte ökar den risk som redan finns. Ställa fördjupande krav på utredning i samband med fördjupade ÖP och detaljplaner i de områden som utgör skredriskområden.
- Planlägga mark som riskerar att översvämmas, vid höga flöden i vattendrag eller vid skyfall, på ett sätt som förhindrar och inte ökar den risk som redan finns. Ställa fördjupande krav på utredning i samband med fördjupade ÖP och detaljplaner i de områden som utgör riskområden vid översvämning.
- Följa de riktlinjer som tagits fram i VA-planen gällande klimatanpassning av dagvatten, vatten och avlopp.

Saltvatteninträngning

Vid borring av brunnar finns risk för saltvatteninträngning. Saltvatteninträngning kan även ske vid för stort vattenuttag i befintliga brunnar. Risken finns både längs kusten och i inlandet då det finns relik saltvatten i berggrunden, vilket lagrats från tidigare stadier av Östersjöns utveckling. Om saltvatten tränger in kan det skada även kringliggande brunnar och det kan ta 20-30 år innan skadan reparerats.

Områden som uppfyller någon av följande kriterier bedöms ha hög risk för saltvatteninträngning, enligt en studie utförd i norra delen av skärgården (Aronsson, 2013):

- brunnar med djup > 80 m
- avstånd från strandlinjen < 100 m
- platsens höjd över havet < 10 m

För att undvika att brunnar borrar för djupt är nyanläggning av grundvattentäkter reglerat i Valdemarsviks kommuns lokala hälsoskyddsföreskrifter (Länsstyrelsen 05FS 1988:26). Dessa innebär anmälningsplikt för brunnar inom avgränsade områden (se karta i Bilaga 14). Inom samma områden regleras också tillståndsplikt att anlägga anordning som utnyttjar mark, yt- eller grundvatten som värmekälla eller värmemagasin, dvs energibrunnar eller borrhål för bergvärme.

Klimatförändringarna gör att risken för saltvatteninträngning bedöms öka i framtiden, bland annat på grund av minskad nybildning av grundvatten sommartid. Det kan därför finnas risk för saltvatteninträngning även utanför de i föreskrifterna avgränsade områdena.

Strålning

Människan utsätts ständigt för joniserande strålning. Huvuddelen av strålningen kommer från

naturliga strålkällor - radon i inomhusluft och strålning från marken. Strålning från marken kommer främst från sönderfallen av de naturligt förekommande grundämnena kalium, uran och torium. Halterna av dessa ämnen varierar i berggrunden och jordlagren vilket gör att strålningen varierar från plats till plats.

Markradon

Radon i inomhusluften i bostäder är den näst vanligaste orsaken till lungcancer (efter tobaksrökning) och orsakar varje år 500 lungcancerfall i Sverige. Radon i inomhusluft kan komma från marken, från byggnadsmaterialet eller från vatten, där markradon är den vanligaste källan. Halterna av radon i marken är alltid så höga att gällande gräns- och riktvärden kan överskridas i en byggnad om konstruktionen är otät, men risken är högre i så kallade högriskområden. Dessa förekommer i många delar av kommunen och presenteras på karta i bilaga 14. För att säkerställa att radon inte finns i hälsoskadliga nivåer i bostäder bör radonmätning utföras i befintliga bostäder och vid nybyggnation bör radonsäkert byggande tillämpas.

Radon kan finnas i dricksvatten, speciellt i vatten från bergborrade brunnar. Radon i vatten övergår lätt till inomhusluften när man använder vattnet. Höga radonhalter i dricksvatten förekommer i regionen, men är inte vanligt (SGU, 2013:01). Halterna i vatten beror mycket på lokala förutsättningar så som sprickor i berggrunden på platsen för brunnen, vilket gör att mätning krävs i varje enskild brunn för att säkerställa att vattnet inte innehåller hälsofarliga nivåer av radon. För att minska risken för höga radonhalter bör brunnar inte borrar ner till berg om så inte krävs, då jordlager har en avskärmande effekt mot radon.

Kommunens ställningstagande (saltvatteninträngning):

- Kommunen ska aktivt informera om risker med saltvatteninträngning i samband med bygglovsgivning och andra tillståndsärenden inom riskområden i syfte att undvika saltvatteninträngning.
- Avgränsning av befintliga restriktionsområden ska ses över så de omfattar områden som kan komma att utsättas för saltvatteninträngning vid framtida climateffekter.
- Till dess att restriktionsområdena reviderats ska platsspecifika bedömningar göras vid tillståndsgivning och anmälningsärenden för brunnar.

Magnetfält

Sedan 2002 finns referensvärden (rekommenderade maxvärden) för allmänhetens exponering för magnetfält. Syftet med referensvärdena är att skydda allmänheten mot kända hälsoeffekter vid exponering för magnetfält.

Myndigheterna som har ansvar för hälsofrågor med anknytning till magnetfält ger följande rekommendationer vid samhällsplanering och byggande, om de kan genomföras till rimliga kostnader:

- Sträva efter att utforma eller placera nya kraftledningar och andra elektriska anläggningar så att exponering för magnetfält begränsas.
- Undvik att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära elanläggningar som ger förhöjda magnetfält.
- Sträva efter att begränsa fält som starkt avviker från vad som kan anses normalt i hem, skolor, förskolor respektive aktuella arbetsmiljöer.

Vid framtida planering och byggnation ska hänsyn tas till elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter. Enligt dessa ska säkerhetsavståndet till byggnad från spänningsförande ledare vara minst 6 meter från yttersta fasen för en 40 kV-ledning och minst 10 meter för en 130 kV-ledning.

Kraftledningsnätet brukar indelas i stamnät (400-220 kV), regionnät (130-70 kV) och lokalnät (20-0,4 kV). I Valdemarsviks kommun finns en ledning som tillhör regionnät och skär nord-sydligt genom hela kommunen. I övrigt finns endast lokala nät.

Djurhållning

Risker till följd av djurhållning redogörs för i avsnitt 5.1.

Farligt gods

Europaväg E22 samt i Valdemarsvik samhälle även infarten från E22 (Gamla riksvägen), Storgatan samt Norrgatan utgör rekommenderade transportleder för farligt gods (Holmgren, 2009), se Bilaga 13. Enligt översiktlig statistik från MSB 2006 (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) transporteras årligen nästan 20 kton farligt gods på väg E22 genom kommunen. Endast drygt 0,5 kton transporteras till eller från kommunen, resterande passerar endast igenom. Merparten består av drivmedel och andra brandfarliga vätskor, medan resterande består av brandfarliga gaser och giftiga, smittförande, frätande och andra farliga ämnen och föremål. Utöver rekommenderade vägar för farligt gods transporteras farligt gods i mindre skala på vägar som leder till exempelvis bensinstationer och industrier som nyttjar varor som klassas som farligt gods. Det finns inga vägar med förbud mot farligt gods inom kommunen (Trafikverket, 2012).

Inom en 150 meter bred buffertzoon från rekommenderade leder ligger inga naturområden med höga naturvärden ur ett nationellt perspektiv (klass 1) enligt kommunens naturvårdsprogram. Tre områden med höga naturvärden ur ett regionalt perspektiv ligger inom zonen; en våtmark och ett skogsbyte vid Ursäter samt Strolångens sydände. Dessutom finns 14 områden med höga värden ur ett kommunalt perspektiv (klass 3) och fem områden med höga värden ur ett lokalt perspektiv (klass 4). Inga grundvattenförekomster eller skyddsområden för vattentäcker ligger inom zonen på 150 meter. Däremot korsar E22 Gusumsån, Vammarsmålaån och tillflödet till Rånen och passerar nära Strolången och Rammsjön. I centrala Valdemarsvik går den rekommenderade transportleden längs Fifallaån. I centralorten finns även tät bostadsbebyggelse, skola, vårdcentral och idrottsanläggning mycket nära

Kommunens ställningstaganden:

- Kommunen ska ställa krav på radonsäkert byggande vid nybyggnation i områden med förhöjd risk för markradon.
- Vid planering av bebyggelse ska säkerhetsavstånd hållas om minst 6 meter från 40 kV-ledningar och minst 10 meter för en 130 kV-ledningar.

vägen (Holmgren, 2009). Enligt Fastighetskartan finns 569 hus inom 150 meter från rekommenderad väg för farligt gods, varav 68 stycken längs E22 och 501 stycken inom eller längs infarten till Valdemarsvik. Räddningstjänsten i Östra Götaland har i samverkan med medlemskommunerna tagit fram en handlingsplan för skydd mot olyckor, som reglerar agerandet vid en olycka. För det förebyggande arbetet i form av fysiska barriärer och andra typer av skydd finns ingen kommunal handlingsplan.

Kommunen arbetar med en differentierad syn på risker från farligt gods, enligt rekommendationer från Räddningstjänsten i Östra Götaland, där riskhänseendet är relaterat till verksamhetens art och lokalisering. Kommunen ska som utgångspunkt utgå från följande skyddsavstånd vid bygglovsärenden och detaljplanering:

< 50 meter	bebyggelsefritt,
50-100 meter	arbetsplatser, kontor, lager och kommunikationscentra,
100-200 meter	bostäder, hotell, köpcentrum och mindre samlingslokaler,
> 200 meter	skolor, idrottsanläggningar, vårdboende och större samlingslokaler.

Vid avsteg från ovanstående skyddsavstånd ska en riskanalys genomföras. Särskilt viktigt är det att riskanalyser görs för känsligare verksamheter som boende, förskolor och vårdboenden. Riskanalysen ska visa på om riskerna är:

- acceptabla
- acceptabla med riskreducerande åtgärder
- oacceptabla, byggärendet eller detaljplanen går inte genomföra med den föreslagna utformningen.

Räddningstjänsten ska som sakkunnig remissinstans kontaktas i ett tidigt skede.

Kommunens ställningstaganden:

- Kommunen hänvisar generellt till det handlingsprogram som finns upprättat 2016-01-21 enligt lagen om skydd mot olyckor (2003:778).
- Riskbedömning utförs vid bygglovsärenden och detaljplanering gällande samhällsviktiga och känsliga funktioner så som skolor, förskolor, vårdanläggningar och äldreboenden i närheten av rekommenderade leder för farligt gods.

Figur 5:33. Stenmur